

जुगल गाउँपालिका

राजस्व सुधार कार्ययोजना REVENUE IMPROVEMENT ACTION PLAN

(२०७८/७९ देखि २०८०/८१)

गाउँकार्यपालिकाको कार्यालय

वाराम्ची, सिन्धुपाल्चोक
बाग्मती प्रदेश, नेपाल

दस्तावेज / प्रतिवेदन	
दस्तावेज	: जुगल गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना
सहयोगी संस्था	: प्रदेश सुशासन केन्द्र, वाग्मती प्रदेश
परामर्श सहयोगी संस्था	: स्कोलर नेपाल प्रा.लि. काठमाडौं
मिति	: २०७८

कृतज्ञता

.....
होम नारायण श्रेष्ठ
अध्यक्ष

शुभकामना

.....
सिर्जना तामाङ
उपाध्यक्ष

विषय सूची

क.सं.	शिर्षक	पेज नं.
१	परिच्छेद - एक : परिचय	६
१.१	पृष्ठभूमि	६
१.२	राजस्व सुधार कार्ययोजनाको औचित्य	७
१.३	उद्देश्य	८
१.४	तर्जुमा विधि र प्रक्रिया	८
१.५	अध्ययनको सीमा	१०
२	परिच्छेद - दुई : पालिकाको वस्तुस्थिति	११
२.१	भौगोलिक अवस्थिति	११
२.२	राजनीतिक तथा प्रशासनिक विभाजन	११
२.३	जनसंख्या विवरण	११
२.४	आर्थिक अवस्था	१२
२.५	भौतिक पूर्वाधारमा पहुँच	१३
२.६	पालिकाको संगठनात्मक ढाँचा	१४
२.७	पालिकाको वित्तिय अवस्था	१४
३	परिच्छेद - तीन : राजस्व सम्बन्धी पालिकाको विद्यमान अवस्था	१५
३.१	गाउँपालिकाको राजस्व ऐन, कानून	१५
३.२	राजस्व व्यवस्थापन तथा परिचालन सम्बन्धी नीति कार्यक्रम	१५
३.३	राजस्व प्रशासन सम्बन्धित जनशक्ति	१५
३.४	राजस्व प्रशासन प्रक्रियागत व्यवस्था	१६
३.५	विगत तीन वर्षको आय	१६
४	परिच्छेद - चार : पालिकाको राजस्व सम्बन्धी अधिकार	१८
४.१	संवैधानिक व्यवस्था	१८
४.२	कानूनी व्यवस्था	१८
५	परिच्छेद - पाँच : राजस्व सङ्कलनको विद्यमान अवस्था र सम्भाव्यता विश्लेषण	२०
५.१	कर राजस्वको आधार र दररेट	२०
५.२	करयोग्य सम्पत्तिको मूल्याङ्कनको अवस्था	२०
५.३	राजस्वको दायरा	२१
५.४	राजस्व प्रशासन तथा सङ्कलन	२१
५.५	आन्तरिक राजस्व परिचालनको अवस्था	२१
५.६	पालिकाको आन्तरिक आय अनुमान र यथार्थ संकलनको अवस्था	२३
५.७	पालिकाका प्रमुख राजस्व श्रोतहरु	२४
५.८	संस्थागत क्षमता	२७
५.९	राजस्व सम्बन्धी प्रमुख सवालहरु	२७
६	परिच्छेद - छ : राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा	२८
६.१	कर राजस्व सुधार योजना तर्जुमा	२८
६.२	गैरकर राजस्व सुधार योजना तर्जुमा	३१
६.३	राजस्व प्रशासन सुधार योजना तर्जुमा	३४
७	परिच्छेद - सात : त्रिवर्षीय राजस्व प्रक्षेपण	३७
७.१	राजस्व प्रक्षेपणको आधार	३७
७.२	आगामी तीन वर्षको राजस्व प्रक्षेपण	३८
८	परिच्छेद - आठ : राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन	४१
८.१	कार्ययोजनाको कार्यान्वयन	४१
८.२	कार्ययोजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन	४१
	अनुसूचीहरु	४३
१	सूचना तथा तथ्याङ्क सङ्कलन फारम	४४
२	कार्यक्रमका भलकहरु/पालिकाबाट प्राप्त पत्रको प्रतिलिपि	५४

परिच्छेद- एक : परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

वर्तमान संविधानले राज्य शक्तिको प्रयोग संघ, प्रदेश र स्थानीय तहले गर्ने गरी तीनवटै तहको कार्यजिम्मेवारी निर्धारण गरेको छ । यसै बमोजिम स्थानीय सरकारलाई संविधानद्वारा प्रदान गरिएको कार्यजिम्मेवारी पूरा गर्न आवश्यक पर्ने स्रोत साधनको परिपूर्तीका लागि संघ तथा प्रदेश सरकारबाट वित्तीय समानीकरण अनुदान, सशर्त अनुदान, समपुरक अनुदान र विशेष अनुदान दिन सक्ने व्यवस्था गरेको छ । संघ तथा प्रदेश सरकारबाट प्रदान गरिने यस्तो अनुदानले मात्र स्थानीय तहको खर्च आवश्यकता पूरा गर्न सम्भव नहुने र राज्य शक्तिको बाँडफाँड गर्दा राज्यको राजस्व अधिकारको समेत तहगत सरकारबीच शक्तिको बाँडफाँड गरिएको हुँदा संघीय वित्त व्यवस्थाका मान्यता अनुसार स्थानीय तहलाई विभिन्न कर तथा गैरकरहरु लगाउने र उठाउने गरी राजस्व अधिकार समेत संवैधानिक रुपमै प्रदान गरिएको छ । यस बाहेक स्थानीय तहले संविधान र संघीय कानून बमोजिम नेपाल सरकारको पूर्व स्वीकृतिमा ऋण लिन सक्ने व्यवस्था समेत गरिएको छ ।

स्थानीय सरकारको वढ्दो खर्च धान्न र उनीहरुको सामर्थ्य वृद्धि गर्नका लागि पनि स्थानीय तहहरुको आन्तरिक राजस्व परिचालन क्षमतामा वृद्धि गर्नु पर्ने आवश्यकता अपरिहार्य भएको छ । यसका लागि स्थानीय तहको राजस्व अधिकारका सम्भावनाहरुको खोजी गर्ने, सम्भाव्य क्षेत्रको राजस्व परिचालनका लागि अवलम्बन गर्नुपर्ने नीतिगत, कानूनी र व्यवस्थापकीय सुधारका उपायहरु पहिचान गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने र ती सबै प्रयासका आधारमा आगामी दिनमा परिचालन गर्न सकिने वास्तविक आन्तरिक आयको प्रक्षेपण गर्ने कार्यका लागि राजस्व सुधार कार्ययोजनाको खाँचो देखिन्छ ।

यसै आधारमा प्रदेश सुशासन केन्द्रको सहयोगमा जुगल गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना **(Revenue Improvement Action Plan- RIAP)** तयार गरेको छ । आगामी ३ वर्षका लागि तयार गरिएको यो कार्ययोजना तर्जुमाको क्रममा सम्बन्धित सबै पक्षहरूसंग व्यापक छलफल, अन्तरक्रिया र विस्तृत अध्ययन भएको छ र सोही अनुसार प्रतिवेदन तयार पारिएको छ । यस कार्यमा प्राविधिक सहयोग गर्ने संस्था “स्कोलर नेपाल **(Scholar Nepal)**” काठमाडौंको अमूल्य योगदान छ ।

कार्ययोजना तर्जुमा गर्दा नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारको वित्तीय नीति कार्यक्रम, लक्ष्य, उद्देश्यलाई मनन गरिएको छ । त्यसैगरी नेपालको संविधान, २०७२, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४, अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४, राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत वित्त आयोग ऐन, २०७४ मा व्यवस्था गरिएको वित्तीय अधिकार क्षेत्रमा रही पालिकाको तीन वर्षिय राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा भएको छ । कार्ययोजना तर्जुमा गर्दा पालिकाको आर्थिक ऐन, २०७८ र पालिकाको वित्तीय नीति कार्यक्रमलाई आधार मानिएको छ । राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गर्दा संघीय अवधारणा, वित्तीय विकेन्द्रीकरण, वित्तीय सुशासन, प्रगतिशील कर प्रणाली जस्ता पक्षहरुलाई आत्मसाथ गरिएको छ र राजस्वको क्षेत्र तथा दायरालाई फराकिलो पाउँदै न्यून कर दररेटमा जोड दिइएको छ । राजस्व प्रशासनलाई प्रभावकारी पाउँदै छिटो प्रतिफल अर्थात् पूँजी अभिवृद्धि हुने क्षेत्रहरुमा राजस्व परिचालन गर्ने नीति समेत पालिकाले अङ्गीकार गरेको छ ।

पहिलो पटक पालिकाको समग्र वित्तीय तथा राजस्व अवस्था सम्बन्धमा प्राप्त सूचना तथा तथ्याङ्कहरुको वस्तुनिष्ठ अध्ययन, विश्लेषणको आधारमा पालिकाको राजस्व क्षेत्रका लागि लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति एवं कार्यक्रम सहित तयार गरिएको ३ वर्षीय राजस्व सुधार कार्ययोजना (२०७८/७९-२०८०/८१) जुगल

गाउँपालिकाको आन्तरिक राजस्व अभिवृद्धिका लागि एक महत्वपूर्ण र मार्गदर्शक दस्तावेज हुने विश्वास गरिएको छ ।

१.२ राजस्व सुधार योजनाको औचित्य

- क) **वढ्दो जनआकांक्षाको सम्बोधन र परिपूर्ति गर्ने** : स्थानीय तहका सरकार तथा जनप्रतिनिधिहरूलाई एकातिर चुनावमा गरिएका प्रतिवद्धताहरू पूरा गर्नुपर्ने वाध्यात्मक अवस्था छ भने अर्कोतर्फ नागरिकमा वढ्दो आवश्यकता, इच्छा र आकांक्षाहरूलाई कमशः सम्बोधन गर्नुपर्ने वाध्यता छ । न्यूनतम भौतिक एवं सामाजिक पूर्वाधारहरूको उपलब्धताका कारण जनजीवन असहज एवं कष्टपूर्ण रहेको सन्दर्भमा जनचाहना अभिवृद्धि हुनु स्वभाविकै मान्न सकिन्छ । साथै आर्थिक तथा सामाजिक समृद्धि, गरिवी न्यूनीकरण, पछ्यौटेपन एवं स्थानीय साधन श्रोतहरूको व्यवसायीकरणका लागि पनि जनप्रतिनिधिहरूमा ठूलो दबाव श्रृजना भएको छ । जनताको सवैभन्दा नजिकको सरकार स्थानीय तह नै भएकाले पनि जनताको विश्वास, भरोसा यसप्रति अधिक छ । तापनि विद्यमान अवस्थामा सीमित श्रोत साधनबाट उपरोक्त जनचाहनाहरू सहजै पूरा गर्न सक्ने सामर्थता स्थानीय तहसंग सीमित छ र जनताका अधिक अपेक्षाहरू पूरा गर्न दिगो र भरपर्दो राजस्व श्रोतको अपरिहार्यता छ ।
- ख) **संवैधानिक एवं कानुनी अधिकारको उपयोग गर्ने** : नेपालको राज्य संरचना मुलत तीन तहको हुने व्यवस्था गरिएको छ र सोही अनुसार राज्यशक्तिको पनि बाँडफाँड गरिएको छ । राज्यशक्ति उपयोगका लागि तीनै तहका सरकारहरू आफैमा आर्थिक प्राविधिक सवै पक्षहरूमा मजबुत, सक्षम र सवल हुनुपर्ने व्यवस्था नेपालको संविधानले गरेको छ । परम्परागत ढङ्गबाट परिचालित हुँदै आएका स्थानीय तहमा व्यापक परिवर्तनको खाँचो छ र क्रमिक रुपमा चुस्त प्रभावकारी र सवल स्थानीय सरकारको रुपमा विकास हुनुपर्ने छ । संघ र प्रदेशबाट निकास हुने अनुदानको आधारमा वार्षिक बजेट तर्जुमा र नीति कार्यक्रम सञ्चालन गर्दै आएका स्थानीय तहहरूले अब उपरान्त सोको विपरित खर्चमा आधारित बजेट, श्रोतहरूको पहिचान, परिचालन गर्नुपर्ने भएको छ । यसै सन्दर्भमा संघ र प्रदेशबाट दिइने अनुदानहरू पनि कमशः न्यून छ । नेपालको संविधान २०७२, अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४, राष्ट्रिय प्राकृतिक श्रोत वित्त आयोग ऐन २०७४ वाट स्थानीय तहको वित्तीय अधिकार क्षेत्रहरू निर्धारण र त्यसको उपयोगको व्यवस्था भएको छ । सोहीमा आधारित भई स्थानीय तहले राजस्व परिचालन गर्नुपर्ने हुन्छ ।
- ग) **स्थानीय साधन श्रोतबाट राजस्व अभिवृद्धि गर्ने** : विकास निर्माणमा तिब्रता र स्थानीय सरकारको प्रभावकारीताका लागि राजस्व अभिवृद्धि गर्नुपर्ने अपरिहार्यता छ । यससंग जनआकांक्षा र विकास निर्माण समेत जोडिएकोले राजस्व अभिवृद्धि एक अनिवार्य शर्त जस्तै छ । स्थानीय तह आफै सरकार भएकाले सरकार परिचालनका लागि पनि राजस्व अभिवृद्धि गर्नुपर्ने आवश्यकता अरु जरुरी छ । नेपालको संविधान र कानूनहरूले स्थानीय तहको वित्तीय अधिकार क्षेत्र निर्दिष्ट गरिदिएकाले सोही परिधिभित्र रही दिगो रुपमा राजस्व सङ्कलन र परिचालनका क्षेत्रहरू पहिचान गर्नुपर्ने अभिभारा पनि स्थानीय तहकै छ । यस सन्दर्भमा राजस्व सङ्कलनका लागि व्यवसाय कर, सेवा शुल्क, पर्यटन शुल्क, दण्ड जरिवना आदिको व्यवस्था कानूनमा छ । यसका अलवा राजस्व अभिवृद्धि तथा पूँजी निर्माण हुन सक्ने क्षेत्रहरू पहिचान गर्दै लगानी गरी श्रोतहरूको सदुपयोग गरी राजस्व अभिवृद्धि गर्नुपर्ने हुन्छ ।
- घ) **राजस्व अभिवृद्धिका रणनीति कार्यक्रम तर्जुमा तथा आय प्रक्षेपण हुने** : स्थानीय तहको राजस्व सङ्कलन, प्रशासनिक संयन्त्र, राजस्वका श्रोतहरूको विद्यमान अवस्था विश्लेषण गरी राजस्व अभिवृद्धिका लागि मध्यमकालीन रणनीति, वार्षिक कार्यक्रम एवं सोका आधारमा आगामी वर्षहरूमा

हुने आयको प्रक्षेपण समेत गरिने भएकाले एक निश्चित अवधि भित्र आर्जन हुन सक्ने राजस्वको विस्तृत खाका तयार हुनेछ । यसका लागि स्थानीय तहका जनप्रतिनिधिहरु, राजनीतिक दलका प्रतिनिधि, पालिकाका पदाधिकारीहरु एवं सरोकारवालाहरुको प्रत्यक्ष र सक्रिय सहभागितामा तयार हुने भएकोले स्थानीयहरुकै आफ्नै अपनत्व श्रृजना गरी र कार्यपालिकाको नेतृत्वमा तयारी कार्ययोजनालाई कार्यान्वयन ल्याउनेछ ।

१.३ उद्देश्य

जुगल गाउँपालिकाको आन्तरिक विद्यमान आयको समीक्षा गर्दै राजस्व अभिवृद्धिका लागि दिगो र भरपर्दो श्रोतहरुको पहिचान, विश्लेषण र राजस्व प्रशासनलाई प्रभावकारी बनाउन वित्तीय नीति तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्नु यस कार्यक्रमको मुख्य उद्देश्य रहेको छ । यसका साथै राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाका अन्य सहायक उद्देश्यहरु निम्न अनुसार छ ।

- क) राजस्व सुधारका सम्बन्धमा संविधान एवं विभिन्न ऐन, नियमहरुमा व्यवस्था गरिएका वित्तीय अधिकार, कार्यक्षेत्र एवं राजस्व सुधारको आवश्यकता र महत्वका बारेमा पालिकाका पदाधिकारी, कर्मचारी, राजनीतिक दलका प्रतिनिधि, सरोकारवालाहरुलाई अभिमुखीकरण गर्ने ।
- ख) पालिकाको विद्यमान राजस्व नीति, कार्यक्रम, आर्थिक ऐन, करको दररेट, राजस्व सङ्कलन, संगठनात्मक संरचना, आय श्रोतहरुको सम्भावना र यथार्थ सङ्कलनको फरक पहिचान, समीक्षा, विश्लेषण गर्ने ।
- ग) आन्तरिक श्रोतहरुको अवस्था विश्लेषण गरी राजस्व सुधार कार्ययोजना सहित आगामी तीन वर्षका लागि आय प्रक्षेपण गर्ने ।
- घ) आन्तरिक श्रोत अभिवृद्धिका लागि पालिकाको वित्तीय रणनीति एवं कार्यक्रमहरु तर्जुमा गर्ने ।

१.४ योजना तर्जुमा विधि र प्रक्रिया

जुगल गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाका लागि निम्नानुसारका विधि र प्रक्रियाहरु अवलम्बन गरिएको थियो ।

क) पहिलो चरण : सन्दर्भ सामग्रीको अध्ययन

अध्ययन कार्यको पहिलो चरणमा स्थानीय तहको वित्तीय क्षेत्रसंग सम्बन्धित सन्दर्भ सामग्रीहरुको सङ्कलन तथा पुनरावलोकन गरिएको थियो । यस क्रममा सङ्कलित एवं अध्ययन तथा पुनरावलोकन गरिएका मुख्य सामग्रीहरुमा नेपालको संविधान २०७२, स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४, अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४, राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग ऐन २०७४, एकीकृत आर्थिक सङ्केत तथा वर्गीकरण र व्याख्या २०७४, पालिकाको वस्तुगत विवरण (पार्श्वचित्र), पालिकाको आ.व.०७७/७८ को नीति कार्यक्रम तथा बजेट, पालिकाको आर्थिक ऐन, परिवर्तित संरचना अनुसार विभिन्न मन्त्रालयहरुले निष्कासन गरेको कार्यविधि, दिग्दर्शन, एवं नमूना ऐन कानूनहरु, प्रदेश वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४, प्रदेशको कर तथा गैरकर राजस्व सम्बन्धी ऐन २०७४, प्रदेशको दुङ्गा गिटी बालुवा जस्ता नदीजन्य पदार्थ सङ्कलन उत्खनन कार्यविधि २०७५ रहेका थिए ।

ख) दोश्रो चरण : प्रश्नावली तथा फारम विकास

राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाका लागि प्रारम्भिक एवं दोश्रो तहवाट सूचना तथा तथ्याङ्क सङ्कलनका लागि फारम तथा प्रश्नावलीहरु विकास गरिएको थियो । फारममा करदाता, सरोकारवाला एवं पालिकाको राजस्वसंग सम्बन्धित विविध पक्षहरु समेटिएको थियो । यसरी तयार पारिएको फारमको नमूना यसै प्रतिवेदनको अनुसूचीमा १ मा उल्लेख गरिएको छ ।

ग) तेश्रो चरण : अभिमुखीकरण कार्यक्रम

विश्व नै आक्रान्त भइरहेको कोभिड-१९ को दोश्रो लहर चलिरहेको र देशका अधिकांश क्षेत्रहरूमा निषेधाज्ञा लागू भइरहेको सन्दर्भमा राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी अभिमुखीकरण कार्यक्रम मिति २०७८।३।१४ गते विद्युतीय प्रविधि मार्फत जुम मिटिङ (zoom) आयोजना गरिएको थियो । कार्यक्रममा पालिकाका अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, पालिकाका पदाधिकारी एवं सदस्यहरू, राजस्व परामर्श समितिका सदस्य लगायत कर्मचारीहरूको सहभागितामा रहेको थियो । सो कार्यक्रमलाई परामर्शदाता संस्थाको तर्फबाट सहजकर्ता मण्डुवावु अधिकारी, डा.नारायण बास्कोटा, नरेन्द्र विक्रम के.सी., सोनी थापाले सहजीकरण गर्नुभएको थियो भने प्रदेश सुशासन केन्द्र बाग्मती प्रदेशका तर्फबाट सिपि सिग्देल ले कार्यक्रमको महत्व, कानुनी प्रावधान लगायत राजस्व सुधार कार्ययोजनाको उद्देश्य माथि प्रकाश पार्नु भएको थियो । साथै सो कार्यक्रममा सहजकर्ताहरूबाट राजस्व सुधार कार्ययोजना सम्बन्धी तथ्याङ्क सङ्कलनको फारम, तथ्याङ्क सङ्कलनको प्रक्रिया, राजस्व सुधारका उपायहरूका बारेमा प्रस्तुती गर्नु भएको थियो ।

घ) चौथो चरण : सूचना सङ्कलन तथा विश्लेषण

अध्ययनका लागि पालिकाका शाखाहरू, सरोकारवाला पक्षहरूसँग समन्वय गरी राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाका लागि आवश्यक सूचनाहरू सङ्कलन भएको थियो । सङ्कलित तथ्याङ्कलाई कम्प्युटरमा अभिलेखीकरण गर्दै तालिका, ग्राफचार्ट जस्ता विधिबाट सूचनाको विश्लेषण गरिएको छ ।

ङ) पाँचौ चरण : कार्यशाला गोष्ठी आयोजना

राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गर्न पालिकामा कार्यशाला गोष्ठी आयोजना गरिएको थियो । कोभिड-१९ का कारण कार्यशाला गोष्ठी विद्युतीय प्रविधि मार्फत सुरक्षाका सबै विधिहरू मास्क लगाउने, हात सेनिटाइज गर्ने, भौतिक दूरी कायम राख्दै जुम मिटिङ मार्फत कार्यशाला गोष्ठी आयोजना भएको थियो । आयोजित कार्यशाला गोष्ठीमा विशेष गरी अचल सम्पत्तिको मूल्याङ्कन तथा मूल्य निर्धारण, राजस्वका आधारहरू एवं राजस्वका दररेट विश्लेषण परिमार्जन, र राजस्व प्रशासन सुधार सम्बन्धी विषयहरूमा छलफल भएका थिए ।

च) छैटौ चरण : मस्यौदा प्रतिवेदन तयारी

प्राप्त तथ्याङ्क तथा सूचनाहरूलाई तथ्याङ्कीय औजारहरू तथा विधि (Statistical tools and techniques) तथा सूत्रहरूको प्रयोग गरी विश्लेषण गरिएको थियो । यसरी विश्लेषण भएका तथ्यहरूलाई तालिका, ग्राफचित्र जस्ता विधिहरूबाट प्रस्तुत गर्दै राजस्व सुधार कार्ययोजनाको मस्यौदा प्रतिवेदन तयार पारिएको थियो ।

छ) सातौ चरण : मस्यौदा प्रतिवेदन प्रस्तुति र छलफल

कार्यशाला गोष्ठीको निष्कर्ष र विषय विज्ञहरूसँगको परामर्श छलफलबाट प्राप्त सुझावहरूको आधारमा तयार पारिएको मस्यौदा दस्तावेज मिति २०७८ साउन ७ र ८ गते गाउँपालिका समक्ष प्रस्तुति गरिएको थियो । प्रस्तुतीकरण पश्चात गाउँपालिका एवं सरोकारवालाहरूबाट थप राय सुझाव तथा पृष्ठपोषण लिइएको थियो । साथै मस्यौदा प्रतिवेदन माथि सहभागीहरूबाट प्राप्त सुझाव तथा प्रतिक्रियालाई समेत समायोजन गरी प्रतिवेदनलाई अन्तिम रूप दिइएको थियो ।

ज) अन्तिम प्रतिवेदन स्वीकृती

कार्ययोजना प्रमाणीकरण कार्यशालाबाट प्राप्त सुझाव तथा पृष्ठपोषणलाई समावेश गरी राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाको अन्तिम प्रतिवेदन तयार पारिएको थियो । यसरी तयार पारिएको कार्ययोजनालाई कार्यपालिकाको बैठकबाट स्वीकृत गरिएको थियो ।

१.५ अध्ययनको सीमा

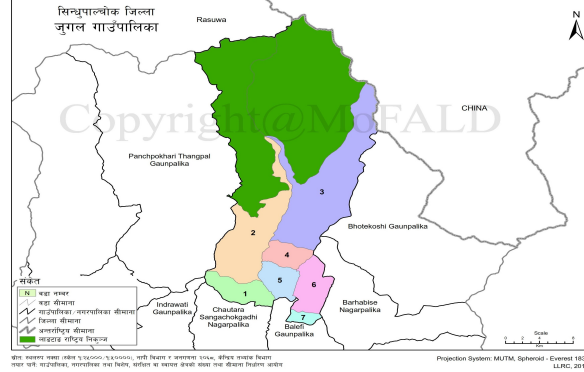
राजस्व सुधार कार्ययोजनाको क्षेत्र व्यापक भएता पनि सीमित श्रोत साधन, विगतका वर्षहरूमा सूचनाहरूको अभाव, सीमित समयका कारण यस अध्ययनका सीमाहरू देहाय अनुसारका छन् :

- क) प्रतिवेदन मूलतः कार्यालयको अभिलेख, दस्तावेज प्रतिवेदन तथा द्वितीय श्रोतहरूबाट प्राप्त तथ्याङ्क तथा सूचनाहरूको आधारमा तयार पारिएको छ । यसको अलावा अध्ययन तथा विश्लेषण कार्य पालिकाका सम्बन्धित शाखाका कर्मचारीहरू तथा अन्य सरोकारपक्षहरूसँग भएको छलफलबाट प्राप्त सूचनाहरू समावेश गरिएको छ ।
- ख) पालिकाको आन्तरिक आय तथा श्रोतको पहिचान गर्ने उद्देश्यका लागि तयार पारिएको तथ्याङ्क सङ्कलन फारम अनुसार प्राप्त तथ्याङ्कहरू विभिन्न कार्यालयहरूको अभिलेख तथा स्थलगत अध्ययनबाट सङ्कलन गरिएको छ ।
- ग) पालिकामा भएको अभिलेख र सरोकारवालाहरूको छलफलबाट प्राप्त सूचनाको आधारमा आयका श्रोत सम्बन्धी तथ्याङ्कहरू सङ्कलन गरिएको छ ।
- घ) पालिकाको जनसंख्या तथा आर्थिक गतिविधिमा हुने वृद्धि, पालिकाको सेवामा हुने वृद्धि र नागरीक सन्तुष्टिमा हुने वृद्धि आदि पक्षहरूले भविष्यको राजस्व सङ्कलनमा असर गर्ने भएता पनि यी तथ्याङ्कहरू उपलब्ध नभएकोले आय प्रक्षेपणमा आधार लिन सकिएको छैन ।
- ङ) स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ र अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४ ले दिएको राजस्व अधिकारको आधारमा राजस्व सम्बन्धी अध्ययन तथा विश्लेषण गरिएको छ ।
- च) कोभिड १९ को विश्वव्यापी महाव्याधी र बन्दाबन्दीको कारण पालिकाका पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरूका लागि अभिमुखीकरण कार्यक्रम तथा राजस्व प्रशासनमा सम्लग्न कर्मचारीहरूको लागि तालिम कार्यक्रमहरू भरच्यूल भएका छन् ।

परिच्छेद दुई गाउँपालिकाको वस्तुस्थिति

२.१ भौगोलिक अवस्थिति

जुगल गाउँपालिका बागमती प्रदेश अर्न्तगत सिन्धुपाल्चोक जिल्लामा पर्दछ । यो गाउँपालिकाको कूल क्षेत्रफल २७३.६१ वर्ग कि.मी. छ । यो गाउँपालिकामा ७ वडा (साविक सेलाङ, गोल्चे, गुम्वा, पाङताङ, बराम्ची, हगाम गाविस) छन् । घरधुरी सर्वेक्षण २०७७ अनुसार यो गाउँपालिकाको जम्मा जनसंख्या २७६६२ रहेको छ । यहाँका बासिन्दाहरूको मुख्य विशेषता भनेको धार्मिक र सास्कृतिक विविधतामा एकता हो । यहा विभिन्न धर्मका अनुयायीहरू जस्तै हिन्दु, बौद्ध र क्रिश्चियनहरूको बसोबास रहेको छ । जसले सार्वलौकिक संस्कृती भुल्काउछ । यहाको मुख्य भाषा भनेको तामाङ, नेपाली, शेर्पा, नेवारी हो । यस क्षेत्रको मुख्य आयस्रोतहरू कृषि, पशुपालन, जडिबुटी ब्यवसाय आदि हुन । जलस्रोतको धनी रहेको यो गाउँपालिकामा साना र ठुलो गरी करिब १० वटा जलविद्युत आयोजना छन् ।

२.२ राजनीतिक तथा प्रशासनिक विभाजन

बागमती प्रदेश, सिन्धुपाल्चोक जिल्लामा अवस्थित जुगल गाउँपालिकाको पूर्वमा भोटेकोशी गाउँपालिका, पश्चिममा पाँचपोखरी थानपाल गाउँपालिका, उत्तरमा रसुवा जिल्ला र चीन, दक्षिणमा चौतारा सांगचोकगढि नगरपालिका, इन्द्रावती गाउँपालिका, बलेफी गाउँपालिका र बाह्रबिसे नगरपालिका पर्दछ । यो गाउँपालिका प्रतिनिधि सभा निर्वाचनको हिसावले एक नम्बरमा पर्दछ । राज्य पुर्नसंरचनाको क्रममा साविकका ६ गाविसहरू सेलाङ, गोल्चे, गुम्वा, बराम्ची, हगाम र पातलाङ समेटी जुगल गाउँपालिकाको रूपमा स्थापना भएको हो । हाल यस गाउँपालिकामा ७ वटा वडाहरू छन् ।

२.३ जनसंख्या विवरण

जुगल गाउँपालिकाको इ-पार्श्वचित्र, २०७७ अनुसार कूल जनसंख्या २७६६२ रहेको छ । यस अर्न्तर्गत पुरुषको जनसंख्या १४३०० र महिलाको जनसंख्या १३३६२ छ । साथै यस गाउँपालिकामा जम्मा ५१७५ परिवार संख्या रहेको सर्वेक्षणले देखाएको छ ।

२.४ आर्थिक अवस्था :

- ♦ **खाद्यान्नको उपलब्धता :** जुगल गाउँपालिकाको इ-पार्श्वचित्र, २०७७ अनुसार ३ महिना सम्म आफ्नो उत्पादनले खान पुग्ने परिवार संख्या ७४२ छ । त्यस्तै ४ देखि ६ महिनासम्म आफ्नो उत्पादनले खान पुग्ने परिवार संख्या १४८७ रहेको छ । ७ देखि ९ महिना सम्म आफ्नै उत्पादनले खान पुग्ने संख्या १४३६ रहेको छ भने ९ महिना भन्दा बढि खान पुग्ने घरधुरीहरू १५१० रहेको अध्ययनले देखाएको छ ।
- ♦ **पारिवारिक आय :** जुगल गाउँपालिका क्षेत्रभित्र बसोबास गर्ने अधिकांश मानिसहरू कृषि पेशावाट नै आय गरेको देखिन्छ । यस पालिकामा ३९२६ परिवार कृषिमा आवद्ध रहेका छन् भने मजदुरी गरेर खानेको संख्या १०१२ रहेको छ । त्यसैगरी रोजगारीवाट आय गर्नेको संख्या ७९१, व्यापार व्यवसाय जस्ता क्षेत्रहरूमा २३२ र रेमिट्यान्सवाट आय हुने संख्या ४४५ रहेको देखिन्छ । उमेर समूह अनुसार आर्थिक रूपमा सक्रिय रोजगार जनसंख्या कूल जनसंख्याको ७९.२२ प्रतिशत छ ।

- ◆ **घरको प्रकार :** यस गाउँपालिकामा जस्ता तथा च्यादरले बनेका घर ४८३६ रहेको देखिन्छ, भने टायल र ढुङ्गाको छाना भएको घर १४ रहेको पाइयो । त्यसैगरी आरसिसी घरको संख्या ३१०, खर तथा फुसले बनाएका घर १३ र अन्य २ रहेको तथ्यांकले देखाएको छ ।
- ◆ **इन्धन उपयोग विवरण :** पालिका पार्श्वचित्र अनुसार जुगल गाउँपालिकामा काठ र दाउरा इन्धनको प्रमुख स्रोतको रूपमा प्रयोग गरिएको छ । यहाँ काठ र दाउरा प्रयोग गर्नेको संख्या ४६९३ रहेको छ र यो कुल घरपरिवारको ९५ प्रतिशत हुन आउछ । त्यस्तै एल.पी.ग्याँस, बायोग्यास र मट्टितेल र को प्रयोग गर्ने घरपरिवार क्रमशः ४७५, ४ र ३ परिवार रहेको छ ।
- ◆ **खानेपानी :** जुगल गाउँपालिकामा खानेपानी सुविधाको अवस्थालाई हेर्दा यहाँ प्रयोग हुने पानीको मुख्य स्रोत भनेको सार्वजनिक पाइपधारा रहेको छ । यहाँ सार्वजनिक पाइपधारा प्रयोग गर्ने घरपरिवार संख्या जम्मा ४८८६ रहेको छ र यो कुल घरपरिवार संख्याको करिब ९८ प्रतिशत हुन आउछ । यस्तै निजी पाइपधारा प्रयोग गर्ने घरपरिवार संख्या २४५ रहेको छ । अन्य खानेपानीको स्रोतमा डिप बोरिङ्ग २५, मूलको पानी १८ र नदिखोलाको पानी प्रयोग गर्नेको संख्या १ रहेको छ ।
- ◆ **विद्युत सेवा :** जुगल गाउँपालिकाको कुल जनसंख्या मध्य प्रायजसो परिवारमा बत्तीको सेवा उपलब्ध छ । जुगल गाउँपालिकामा बसोबास गर्ने बासीहरूले ज विद्युत सेवा प्रयोग गरेका छन् । जस अनुसार ४०९३ परिवारले राष्ट्रिय प्रसारणबाट विद्युत सेवा प्राप्त गरेका छन् । त्यस्तै सोलार बत्तीको प्रयोग गर्ने परिवार संख्या १०६५, मट्टितेल प्रयोग गर्ने घरपरिवार २५ र अन्य ६ परिवार रहेको छ ।
- ◆ **सडक:** जुगल गाउँपालिका भित्र रहेका पक्की सडक रहेको छैन । कच्ची सडक, गोरेटो, घोडेटो र अन्य सडक प्रयाग गर्नेको संख्या क्रमशः २५५६, २६०७, ४ र ८ परिवार रहेको छ ।

२.६ गाउँपालिकाको संगठनात्मक संरचना

कार्यपालिका अन्तर्गत विभिन्न समिति, उपसमितिहरू गठन भई क्रियाशील छन् । विषयक्षेत्रगत समितिहरूमा आर्थिक, सामाजिक, पूर्वाधार, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन, राजस्व परामर्श, श्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण, बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा जस्ता समितिहरू क्रियाशील छन् । त्यसैगरी कार्यपालिकामा प्रशासन, सूचना तथा प्रविधि शाखा, लेखा, प्राविधिक, योजना शाखा, स्वास्थ्य शाखा, कृषि शाखा, पशुविकास शाखा, महिला बालबालिका, आदि शाखाहरूको व्यवस्था गरी वडा कार्यालय लगायत शाखाहरूमा आवश्यक कर्मचारीहरू कार्यरत छन् ।

२.७ गाउँपालिकाको वित्तीय अवस्था :

जुगल गाउँपालिकाले आन्तरिक आय तर्फ आर्थिक वर्ष २०७५/७६ मा रु.१२ लाख ९५ हजार यथार्थ आम्दानी संकलन गरेको थियो भने २०७६/७७ मा रु.६३ लाख ४६ हजार संकलन गरेको थियो, त्यसैगरी आर्थिक वर्ष २०७७/७८ मा रु.१ करोड ३० लाख ५१ हजार संकलन गरेको छ । मालपोत तथा भूमिकर, सम्पत्ति कर, घरजग्गा बहाल कर र व्यवसाय करको भूमिका आन्तरिक आय तर्फ प्रमुख रहेको छ ।

त्यसै गरि बाह्य श्रोत तर्फ आर्थिक वर्ष २०७५/७६ मा रु.३५ करोड २५ हजार प्राप्त भएको थियो भने आर्थिक वर्ष २०७६/७७ मा रु. ३७ करोड २७ लाख १ हजार ४८८ प्राप्त भएको छ । त्यसैगरी बाह्य श्रोत आर्थिक वर्ष २०७७/७८ मा रु. ६५ करोड ५५ लाख ६७ हजार ८८४ प्राप्त भएको छ । यसरी प्राप्त हुने श्रोतहरूमा संघ र प्रदेशबाट प्राप्त हुने वित्तीय समानीकरण, राजस्व बाँडफाँड, समपूरक र सशर्त अनुदान हुन ।

परिच्छेद - तीन
राजस्व सम्बन्धी पालिकाको विद्यमान अवस्था

३.१ जुगल गाउँपालिकाको ऐन, कानून

जुगल गाउँपालिकाको राजस्व परिचालनका लागि गाउँपालिकाबाट निर्माण भएका कानूनहरु यसप्रकार रहेका छन् ।

- १) आर्थिक ऐन, २०७७
- २) घ वर्ग निर्माण व्यवसायी इजाजतपत्र कार्यविधि २०७५
- ३) नक्सापास कार्यविधि २०७६

३.२ राजस्व व्यवस्थापन तथा परिचालन सम्बन्धी नीति कार्यक्रम

आ.व.२०७७/७८ को स्विकृति नीति तथा कार्यक्रम अन्तर्गत चालु आर्थिक वर्षमामा देहाय बमोजिमको राजस्व नीति अवलम्बन गरी देहाय बमोजिमका कार्यक्रम तथा अभियानहरु सञ्चालन गर्ने गरी नीति कार्यक्रम स्विकृत गरिएको छ ।

- राजस्व बृद्धिमा जोड दिइनेछ .
- कर साक्षरता कार्यक्रम संचालन गरिनेछ । राजस्व परिचालनलाई प्रभावकारी बनाउन राजस्व शाखाको व्यवस्था गरि संस्थागत सुदृढिकरणका लागि आवश्यक स्रोतसाधनको प्रवन्ध मिलाइने छ ।

३.३ राजस्व प्रशासनसंग सम्बन्धित जनशक्ति

यस पालिकाको राजस्व परिचालनको लागि आवश्यक नीतिगत सुझाव तथा अनुगमनका लागि स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को दफा ६५ बमोजिम पालिका उपाध्यक्षको नेतृत्वमा निजी क्षेत्रको प्रतिनिधित्व गर्ने उद्योग तथा वाणिज्यसंग सम्बन्धित संस्थाहरुको प्रतिनिधि समेत रहेको पालिका स्तरीय राजस्व परामर्श समिति गठन भइ क्रियाशील छ । जुगल गाउँपालिकामा राजस्व शाखा रहेको तर जनशक्तिको अभाव छ । यस पालिकामा राजस्व संकलनको कार्यलाई व्यवस्थित गर्न राजस्व व्यवस्थापन प्रणाली (Revenue Management System/RMS) को सफ्टवेयर संचालन गरिएको छ, जसको कारण राजस्व संकलनमा उल्लेख्य वृद्धि भएको देखिन्छ ।

३.४ राजस्व प्रशासन प्रक्रियागत व्यवस्था

अध्ययनको क्रममा प्राप्त सूचन तथा जानाकारी, स्थलगत अवलोकन तथा सरोकारवालासंग गरिएको छलफलका आधारमा हेर्दा हाल पालिकाको राजस्व परिचालनको प्रशासनिक व्यवस्था देहायअनुसार रहेको छ :

- क) राजस्व शाखा रहेको ।
- ख) राजस्व व्यवस्थापन प्रणाली (Revenue Management System/RMS) को सफ्टवेयर संचालन गरिएको
 १. आन्तरिक आय सम्बन्धि अभिलेख राख्ने,
 - २ वडा कार्यालयहरुलाई रसिद दिने तथा वडा कार्यालयहरुबाट प्रतिवेदन प्राप्त गर्ने
 ३. राजस्व सङ्कलनमा वडा कार्यालयहरुलाई आवश्यक सहजीकरण गर्ने
 ४. वडाबाट सङ्कलन हुने (मालापोत, पञ्जीकरण, शुल्क तथ सिफारिस दस्तुर) बाहेकका राजस्वहरु (व्यवसाय कर, घरजग्गा बहाल कर, नक्सापास दस्तुर, टेण्डर बिक्री आदी) सङ्कलन गर्ने ।
 ५. सङ्कलित रकम दैनिक रुपमा बैंक दाखिला गर्ने तथा मासिक रुपमा राजस्व सङ्कलनको विवरण सहित आर्थिक प्रशासन शाखामा प्रतिवेदन पेश गर्ने ।

३.५ विगत तीन वर्षको आय

क्र.सं.	आय शिर्षक	२०७५/७६	२०७६/७७	२०७७/७८
१	आन्तरिक आय			
१.१	कर राजस्व			
	मालपोत वा भूमिकर		५४८८९६	१४२९४८०.४९
	सम्पत्ति कर			
	व्यवसाय कर	१५०००	७३३२७०	४४६३५०
	घरजग्गा बहाल कर	२०००००	१४०१०७	१५४१९.७
	विज्ञापन कर	२५०००		
१.२	गैरकर राजस्व			
	जडिबुटी कवाडी र जिवजन्तु कर		७५००	१५३२१७.४
	सेवा शुल्क दस्तुर		२६०००	७२५२०७.४४
	ढुङगा, गिटि, बालुवा, माटो, दहत्तर बहत्तर बिक्रि		३७२२५११	१०२८१९००.१
	विकास शुल्क		४००४२५	
	मालपोत कार्यालय सि.पा		६९९६८७	
	अन्य विविध आय	१०५५८२३.२४	६८१००	
	जम्मा आन्तरिक आय	१२९५८२३.२४	६३४६४९६	१३०५१५७५
२.	वाह्य श्रोत			
	संघ : वित्तीय समानीकरण	१०९८०००००	१०८१०००००	११०७०००००
	संघ : सशर्त	११७२२७०००	१४०६१००००	१९८४८८१६०
	संघ : विशेष अनुदान	०	०	०
	संघ : समपूरक अनुदान	०	८००००००	२११८९०००
	प्रदेश: समानीकरण	७६३००००		१००२९०००
	सशर्त अनुदान	२३३३५०००	१२३६१०००	२११२३०००
	प्रदेश : विशेष अनुदान	०	०	०
	प्रदेश : समपूरक अनुदान	१९९४००००	२९९५६०००	२९९२२०००
	स्थानीय पुर्वाधार विकास कोष	५५०००००		
	संघ : राजस्व बाँडफाँड	५९३२०४९८.६२		६८३८५५६८.४
	प्रदेश : राजस्व बाँडफाँड	९७५०३२५.१		
	राजस्व बाँडफाँड		५७९४८०९७.३२	
	राष्ट्रिय परिचयपत्र तथा पञ्जिकरण विभाग		१५०८०००	
	प्रदेश पुर्वाधार विकास कार्यक्रम		४९५३३९९	
	स्थानीय पुर्वाधार विकास साभेदार कार्यक्रम		६९७५०६७	
	महिला उत्थान कार्यक्रम		१००००	
	प्रदेश तथा स्थानिय शासन सहयोग कार्यक्रम		२७९९२५	

क्र.सं.	आय शिर्षक	२०७५/७६	२०७६/७७	२०७७/७८
	स्थानिय तह प्रशासकिय भवन पुर्वाधार विकास		२००००००	
	आन्तरिक श्रोत नगद			१५००००००
	आन्तरिक श्रोत बैंक मौज्दात			१८०७३११५६
	जम्मा वाह्य श्रोत	३५२५०२८२४	३७२७०१४८८	६५५५६७८८५
	कूल आय	३५३७९८६४७	३७९०४७९८४	६६८६१९४६०

उपरोक्त तथ्यांकको आधारमा जुगल गाउँपालिकाको समग्र आन्तरिक राजश्वको हिस्सा क्रमशः वृद्धि हुँदै गइरहेको अवस्था देखिन्छ । आ.व.२०७५।०७६ को आन्तरिक राजश्व परिचालन रु. १२ लाख ९५ हजार ८२३ को तुलनामा आ.व.२०७६।०७७ को राजश्व परिचालन ३८९.७६ प्रतिशत वृद्धि भई रु. ६३ लाख ४६ हजार ४९६ पुगेको र आ.व.२०७७।०७८ मा आ.व.२०७६।०७७ को तुलनामा १३२.७५ प्रतिशत वृद्धि भई रु.१ करोड ३० लाख ५१ हजार ५७५ राजश्व परिचालन भएको अवस्था देखिन्छ ।

समग्र आन्तरिक राजश्वलाई कर तथा गैरकर राजश्वको अवस्था हेर्दा आ.व.२०७५।०७६ मा कर राजश्वको हिस्सा १८.५२ प्रतिशत र गैरकर राजश्व ८१.४७ प्रतिशत रहेको देखिन्छ । यसै गरी आ.व.२०७६।०७७ मा कर राजश्व २२.४१ प्रतिशत र गैरकर राजश्व ७७.५८ प्रतिशत र आ.व.२०७७।०७८ मा कर राजश्व घटेर १४.४९ प्रतिशत र गैरकर राजश्वको हिस्सा बढेर ८५.५० प्रतिशत पुगेको अवस्था देखिन्छ । यस्तो अवस्था आउनुमा गाउँपालिकाको आन्तरिक राजश्वमा हुंगा, गिटी वालुवा जस्ता प्राकृतिक श्रोतबाट भएको आम्दानी ७८.७७ प्रतिशत रहेको अवस्थाबाट गाउँपालिकाको आन्तरिक श्रोत जोखिमपूर्ण रहेको देखिन्छ । आगामी दिनमा कर राजश्व र गैरकर राजश्वको हिस्सालाई करिव ५०।५० को अनुपातमा कायम गर्न कर राजश्व वृद्धि तर्फ आवश्यक कानून, नीति, संस्थागत संरचना, क्षमता विकास र प्रविधिको अधिकतम उपयोग हुनु आवश्यक देखिन्छ ।

परिच्छेद - चार
पालिकाको राजस्व सम्बन्धी अधिकार

४.१ संवैधानिक अधिकार

नेपालको संविधान २०७२ को धारा ५७ मा राज्यशक्तिको बाँडफाँड सम्बन्धी व्यवस्था गरेको छ । यस अनुसार तीनवटै सरकारहरू (संघ, प्रदेश तथा स्थानीय) को अधिकारहरू उल्लेख छ । संविधानको धारा ६० मा आफ्नो अधिकार क्षेत्रभित्र तीनवटै सरकारले कर लगाउन तथा राजस्व सङ्कलन गर्नसक्ने व्यवस्थालाई थप व्याख्या गरिएको छ भने धारा ५७ अनुसारको राज्यशक्तिको बाँडफाँडको व्यवस्थालाई संविधानको अनुसूची ५, ६, ७, ८ र ९ मा तीन वटै सरकारहरूको अधिकारका विस्तृत रूपमा उल्लेख गरिएको छ । यसरी उल्लेखित अधिकार अन्तर्गत स्थानीय तहको राजस्व सम्बन्धी एकल एवं साभा अधिकार यसप्रकार छ ।

राजस्व अधिकारको बाँडफाँड		
संघको अधिकार	प्रदेश सरकारको अधिकार	स्थानीय तहको अधिकार
● पर्यटन शुल्क ● प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी ● सेवा शुल्क, दस्तुर, दण्ड जरिवाना ● भन्सार ● अन्तःशुल्क ● मूल्य अभिवृद्धि कर संस्थागत, व्यक्तिगत आयकर ● पारिश्रमिक कर ● राहदानी शुल्क ● भिसा शुल्क ● पर्यटन दस्तुर	● पर्यटन शुल्क ● प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी ● सेवा शुल्क, ● दस्तुर, दण्ड जरिवाना ● विज्ञापन कर ● मनोरञ्जन कर ● सवारी साधन कर ● घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क ● कृषि आयमा कर	● पर्यटन शुल्क ● प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी ● सेवा शुल्क, ● दस्तुर, दण्ड जरिवाना ● विज्ञापन कर ● मनोरञ्जन कर ● सवारी साधन कर ● घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क ● सम्पत्ति कर ● घरजग्गा बहाल कर ● व्यवसाय कर ● भूमिकर (मालपोत)

उल्लेखित संवैधानिक व्यवस्था अनुसार पर्यटन शुल्क, प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी, सेवा शुल्क तथा दस्तुर, दण्ड जरिवाना तीनवटै सरकारको अधिकार क्षेत्रमा राखिएको छ । त्यसैगरी विज्ञापन कर, मनोरञ्जन कर, सवारी साधन कर तथा घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क प्रदेश (संविधानको अनुसूची ६) तथा स्थानीय सरकार (संविधानको अनुसूची ८) को अधिकार क्षेत्रमा राखिएको छ । त्यसैगरी सम्पत्ति कर, घरजग्गा बहाल कर, व्यवसाय कर र भूमिकर (मालपोत) स्थानीय सरकारको अधिकार क्षेत्र संविधानको अनुसूची ८ मा उल्लेख गरिएको छ । प्रदेश र स्थानीय सरकारको एकल राजस्व अधिकार क्षेत्र भित्र परेका विज्ञापन कर, मनोरञ्जन कर, सवारी साधन कर तथा घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क सम्बन्धी व्यवस्थालाई अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐनले एकल कर प्रशासन व्यवस्था अन्तर्गत लगाउने र सङ्कलन गर्ने प्रावधान गरेको छ ।

४.२ कानुनी व्यवस्था

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ र अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ ले स्थानीय तहलाई निम्नानुसार आय सङ्कलन गर्ने अधिकार प्रदान गरिएको छ ।

- ◆ **कर राजस्व** : सम्पत्ति कर (आफ्नो क्षेत्रभित्रको घर र घरजग्गामा), भूमिकर तथा मालपोत (सम्पत्ति कर लागेको घरजग्गा बाहेकको अन्य जग्गामा), घर जग्गा बहाल कर (कुनै व्यक्ति वा संस्थाले भवन, घर, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, छप्पर, कारखाना, जग्गा वा पोखरी पूरै वा आंशिक तवरले बहालमा दिएकोमा), व्यवसाय कर (व्यापार, व्यवसाय वा सेवामा पूँजीगत लगानी र आर्थिक कारोबारको आधारमा), सवारी साधन कर (टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, इरिक्सा), जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर (आफ्नो क्षेत्रभित्र ऊन, खोटो, जडीबुटी, बनकस (खर), कवाडी माल, जीवजन्तुको हाड, सीड, प्वाँख, छालाको ब्यवसायिक उपयोग गरे बापत) ।
- ◆ **गैरकर राजस्व (शुल्क)** : बहाल विटोरी शुल्क (आफुले निर्माण, रेखदेख वा सञ्चालन गरेको हाट, बजार वा पसल वा सरकारी जग्गामा बनेका संरचनाको उपयोग बापत), पार्किङ्ग शुल्क (आफ्नो क्षेत्रभित्र कुनै सवारीलाई पार्किङ्ग सेवा उपलब्ध गराए बापत) ।
- ◆ **गैरकर राजस्व (सेवा शुल्क)**: आफ्नो क्षेत्रभित्र सञ्चालनमा रहेका केवलकार, ट्रेकिङ्ग, कायकिङ्ग, बञ्जी जम्प, जिपफ्लायर, प्याराग्लाइडिङ्ग आदि मनोरञ्जन तथा साहसी खेलकुद सम्बन्धी सेवा वा व्यवसायमा, आफूले निर्माण, सञ्चालन वा व्यवस्थापन गरेका स्थानीय पूर्वाधार वा उपलब्ध गराएको देहायको सेवामा सेवामा (खानेपानी, विजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, फोहरमैला व्यवस्थापन, सरसफाई, ढल निकास, सडक बत्ति, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, व्यायामशाला, पर्यटकीय स्थल, हाटबजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, धोविघाट, सडक, वसपार्क, पुल आदि), अचल सम्पत्ति वा अन्य कुनै विषयको मूल्यांकन सेवा शुल्क, सिफारिश सम्बन्धी कुनै सेवा शुल्क ।
- ◆ **बिक्री गर्न सक्ने**: आफ्नो क्षेत्रभित्र वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणबाट तोकिएको परिमाणमा स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा एवम् माटोजन्य वस्तु , आफ्नो क्षेत्रभित्रको सार्वजनिक तथा ऐलानी जग्गामा रहेको काठ दाउरा, जराजुरी, दहत्तर बहत्तर आदि ।
- ◆ **सामुदायिक वनबाट आय प्राप्त गर्ने**: सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिले वन पैदावार बिक्री तथा उपयोग सम्बन्धी आफ्नो वार्षिक कार्ययोजना बनाई नगरपालिकाबाट स्वीकृत गराउनु पर्ने, वन पैदावारको बिक्री बापत प्राप्त हुने रकमको दश प्रतिशत रकम सम्बन्धित नगरपालिकाको सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने ।
- ◆ **प्रचलित कानून बमोजिम गर्ने सिफारिश, दर्ता, अनुमति, नवीकरण आदिको शुल्क तथा दस्तुर**: स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ११ अनुसार स्थानीय सहकारी संस्था, १०० वाट सम्मको एफएम रेडियो, घ वर्गको ठेक्का इजाजत, सामुदायिक, संस्थागत, गुठी, सहकारी विद्यालय, प्राविधिक शिक्षा तथा ब्यवसायीक तालिम, मातृ भाषामा शिक्षा दिने विद्यालय, ट्युसन, कोचिङ्ग, औषधि पसल, परिवार नियोजन तथा मातृशिशु कल्याण सम्बन्धी सेवा, ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा, माटो र स्लेट जस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन तथा उपयोग, स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म, स्थानीय तहका पत्रपत्रिका, जनरल अस्पताल, नर्सिङ्ग होम, निदान केन्द्र तथा अन्य स्वास्थ्य संस्था, क्लिनिक, स्थानीय स्तरका संघ संस्था, इन्टरनेट, टेली सेन्टर, केबुल तथा तार विहिन टेलिभिजन, लघु घरेलु तथा साना उद्योग (कार्य जिम्मेवारी मापदण्ड, २०७६ मा प्रदेशको अधिकारमा रहेको), नक्सापास दस्तुर, दण्ड जरिवाना ।

परिच्छेद - पाँच
राजस्व सङ्कलन विद्यमान अवस्था र सम्भाव्यताको विश्लेषण

५.१ कर राजस्वको विद्यमान अवस्था र सम्भाव्यता

क) कर राजस्वको आधार तथा दररेट :

करको आधार र दररेटको सन्दर्भमा हेर्दा नेपालको संविधान र स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन लगायतका प्रचलित कानून अन्तर्गत स्थानीय तहको लागि सम्पत्तिमा लाग्ने करको हकमा अचल सम्पत्ति (जमिन र जमिनमा बनेको भौतिक संरचना) मा सम्पत्तिकर, आयमा लाग्ने करको हकमा घरवहाल आयमा घरवहाल आयकर, स्थानीय स्तरमा हुने कारोवारको हकमा व्यवसाय दर्ता नवीकरण र व्यवसायकर लगाउन सकिने र करदरको हकमा स्थानीय परिवेसको आधारमा सम्बन्धित पालिकाले आर्थिक ऐन माफत दररेट निर्धारण गर्न सकिने व्यवस्था गरेको छ। यस आधारमा पालिकाले कर आधार र करदररेट सम्बन्धमा गरेको अभ्यासलाई हेर्दा निम्न बमोजिमको अवस्था देखिन्छ।

पालिकाको राजस्व आधार र दररेट			
राजस्व सम्बन्धी कानुनी व्यवस्था	पालिकाले अभ्यास गरेको राजस्व आधार	न्यूनतम र अधिकतम दररेट रु.	कैफियत
सम्पत्तिकर (दफा ५५)	सम्पत्तिकर	मूल्याङ्कनको आधारमा	दरको समीक्षा गरी पुर्ननिर्धारण गर्नु पर्ने
भूमिकर (मालपोत) (दफा ५६)	मालपोत	क्षेत्रफलको आधारमा	राजस्व सङ्कलन गर्नुपर्ने
घरजग्गा वहालकर (दफा ५७)	वहालकर	वहाल रकमको १० प्रतिशत	दर समीक्षा गर्नुपर्ने
व्यवसायकर (दफा ५८)	व्यवसायकर	दर्ता तथा नवीकरण शुल्क	दायरामा ल्याउनु पर्ने
सवारीसाधन कर (साना) दफा ६४ (क) साभा अधिकार	सवारीकर (साना)	दर्ता नवीकरण शुल्क	कार्यान्वयनमा नरहेको
विज्ञापनकर दफा ६४ (ग) साभा अधिकार	विज्ञापनकर	वर्ग फिटका आधारमा	
मनोरन्जनकर दफा ६४ (घ) साभा अधिकार	मनोरन्जनकर		कार्यान्वयनमा नरहेको
वहाल विटौरी शुल्क (दफा ५९)	वहाल विटौरी		कार्यान्वयनमा नरहेको
पार्किङ शुल्क (दफा ६०)			कार्यान्वयनमा नरहेको
सेवाशुल्क तथा दस्तुर (दफा ६२)	शुल्क तथा दस्तुर		समीक्षा हुनु पर्ने

५.२ करयोग्य सम्पत्तिको मूल्यांकनको अवस्था

संघको आर्थिक विधेयक, २०७५ ले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ अन्तर्गत एकीकृत सम्पत्तिको वदलामा सम्पत्ति कर कार्यान्वयन गर्नुपर्ने व्यवस्था भएकोले स्थानीय तहहरुले पनि एकीकृत सम्पत्ति करको वदलामा सम्पत्ति कर कार्यान्वयनमा ल्याउनु पर्ने कानुनी व्यवस्था छ। सोही अनुसार पालिकाको आर्थिक ऐनमा पनि यसलाई संशोधन गर्नुपर्ने हुन्छ।

सम्पत्ति कर निर्धारण गर्दा प्रचलित कानून अनुसार जमिन वा भौतिक संरचनाको वनौट, अवस्थिति, व्यापारिक महत्व र उपयोगको आधारमा मूल्याङ्कन आधार र विधि तयार गर्नु पर्ने व्यवस्था अनुसार पालिकाले आफ्नो क्षेत्रका जमिनलाई व्यापारिक, आवासीय र कृषिभूमिको रूपमा वर्गीकरण गरी प्रति रोपनी न्यूनतम र अधिकतम मूल्याङ्कन दर निर्धारण गर्नु पर्नेमा सो हुन सकेको छैन। सम्पत्ति कर कार्यान्वयनमा छैन। पालिकाले भूमिकर मालपोत कार्यान्वयनमा ल्याएको छ। यस अन्तर्गत जमिनको मूल्याङ्कनका लागि मुख्य सडक, कच्ची सडक जस्ता आधार लिइएको छ भने सडकले नछोएका क्षेत्रहरुलाई परम्परागत आधार (अव्वल, दोयम, सिम र चाहार) छनौट गरिएको छ। प्रति रोपनीका आधारमा करदर निर्धारण गरिएको छ प्रगतिशील करदरलाई अंगिकार गरिएको छ।

ग) राजस्वको दायरा

पालिकाले लगाएको राजस्व क्षेत्र विशेषत सम्पत्तिकर, भूमिकर वा मालपोत, व्यवसायकर, घरबहालकर जस्ता कर राजस्वको दायरामा आउनु पर्ने कूल करदाता संख्या र अहिले पालिकाको करप्रणालीमा आएका करदाताहरूको अद्यावधिक विवरण पालिकासंग उपलब्ध नभएको कारण राजस्वको दायरा यकिन गर्न कठिन देखिन्छ । नेपालको स्थानीय तहमध्ये नगरपालिकाको हकमा विभिन्न क्षेत्रबाट गरिएको अध्ययन अनुसार करिव ३० देखि ४० प्रतिशत र गाउँपालिकाको हकमा १० देखि १५ प्रतिशत रहेका अनुमान गरिएको छ ।

५.३ राजश्व प्रशासन तथा सङ्कलन

गाउँपालिकाको राजस्व प्रशासन अन्तर्गत संस्थागत संरचना, जनशक्ति व्यवस्थापन र प्रविधिको उपयोगको अवस्थालाई हेर्दा नगदी रसिद काट्ने कामलाई नै राजश्व प्रशासनको रूपमा बुझ्ने र निम्नस्तरको कर्मचारीलाई यस सम्बन्धी जिम्मेवारी तोक्ने गरिएको अवस्था छ भने सूचना प्रविधिको प्रयोगलाई औपचारिकतामा सीमित गर्ने गरिन्छ । राजस्व आधार, राजस्वदर, सम्पत्तिको मूल्याङ्कन, दायरा विश्लेषण, प्रशासनिक सुधार जस्ता विषयहरूको विषयगत ज्ञानको कमी, राजस्व क्षमता अभिवृद्धिका लागि कुनै लगानीको अभाव, प्रविधिको अधिकतम उपयोगको लागि पूर्वाधार तथा क्षमता विकासमा लगानी, पारदर्शिताको लागि सरोकारवालाहरूमा राजस्व सम्बन्धी सूचना सामग्रीहरूको सम्प्रेषण जस्ता विषयहरू अत्यन्तै कम प्राथमिकता दिइएको छ । तापनि पालिकाको वडा कार्यालयहरू वाट राजस्व सङ्कलन हुँदै आएको छ । वडा कार्यालय र पालिका मुख्य राजस्व शाखा बीच प्रविधि मार्फत सञ्जाल स्थापित भएको छ र राजस्व सङ्कलनमा सफ्टवेयर राजस्व व्यवस्थापन प्रणाली प्रविधि प्रयोगमा छ ।

५.४ आन्तरिक राजस्व परिचालनको अवस्था

आय शीर्षकहरू	सम्भावना (भएको/नभएको)	बैठकबाट दर निर्धारण (भएको/नभएको)	पालिकाबाट संकलन (भएको/नभएको)
क) कर राजस्व			
● सम्पत्तिमा आधारित कर –मालपोत वा भूमिकर	भएको	भएको	भएको
● सम्पत्तिमा आधारित कर –सम्पत्तिकर			
● व्यवसाय कर	भएको	भएको	भएको
● सवारी कर	नभएको	नभएको	नभएको
● घरजग्गा बहाल कर	नभएको	नभएको	नभएको
● विज्ञापन कर	भएको	भएको	भएको
● मनोरञ्जन कर	भएको	नभएको	नभएको
(ख) गैर कर राजश्व			
● सवारी पार्किङ्ग शुल्क	नभएको	नभएको	नभएको
● खानेपानी महशुल	नभएको	नभएको	नभएको
● विद्युत महसुल	नभएको	नभएको	नभएको
● बहाल विटौरी शुल्क	नभएको	नभएको	नभएको
● पर्यटन सेवा शुल्क	भएको	भएको	भएको
● फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क	नभएको	नभएको	नभएको
● प्राकृतिक स्रोत ढुङ्गा, गिटि, बालुवा, माटो, दहत्तर बहत्तर विक्रि	नभएको	नभएको	नभएको
● ढल निकास सेवा शुल्क	नभएको	नभएको	नभएको
● सार्वजनिक शौचालय सेवा शुल्क	नभएको	नभएको	नभएको
● हाटवजार सेवा शुल्क	नभएको	नभएको	नभएको

आय शीर्षकहरू	सम्भावना (भएको/नभएको)	बैठकबाट दर निर्धारण (भएको/नभएको)	पालिकाबाट संकलन (भएको/नभएको)
● पशुवधशाला सेवा शुल्क	नभएको	नभएको	नभएको
● सार्वजनिक संरचना मर्मत सम्भार शुल्क	नभएको	नभएको	नभएको
● सडक बत्ती सेवा शुल्क	नभएको	नभएको	नभएको
● अतिथि गृह सेवा शुल्क	नभएको	नभएको	नभएको
● अचल सम्पत्ति मूल्यांकन शुल्क	नभएको	नभएको	नभएको
● दर्ता तथा नविकरण दस्तुर	भएको	भएको	भएको
● नक्सापास दस्तुर	भएको	भएको	भएको
● सिफारिस तथा बक्सौनी दस्तुर	भएको	भएको	भएको
● नाता प्रमाणित दस्तुर	भएको	भएको	भएको
● अन्य प्रमाणित दस्तुर	भएको	भएको	भएको
● लिलाम विक्री	नभएको	नभएको	नभएको
● सार्वजनिक निजी साभदारी	भएको	नभएको	नभएको
● अन्य स्रोत परिचालन (नक्सा फाराम, फोटोकपी, प्रोफाईल, घरनम्वर आदि)	भएको	भएको	भएको
● साँवा, ब्याज, लाभांस र वोनस	नभएको	नभएको	नभएको
● भाडा तथा वहाल	नभएको	नभएको	नभएको
● मेसिन तथा औजार भाडा	नभएको	नभएको	नभएको
● सभागृह भाडा	नभएको	नभएको	नभएको
● ताल, पोखरी तथा जग्गा भाडा	नभएको	नभएको	नभएको

५.५ पालिकाको आन्तरिक आय र यथार्थ सङ्कलनको अवस्था

क्र.सं.	आय शिर्षक	२०७५/७६	२०७६/७७	२०७७/७८
१	आन्तरिक आय			
१.१	कर राजस्व			
	मालपोत वा भूमिकर		५४८८९६	१४२९४८०.४९
	सम्पत्ति कर			
	व्यवसाय कर	१५०००	७३३२७०	४४६३५०
	घरजग्गा बहाल कर	२०००००	१४०१०७	१५४९९.७०
	विज्ञापन कर	२५०००		
१.२	गैरकर राजस्व			
	जडिबूटी कवाडी र जिवजन्तु कर		७५००	१५३२१७.४०
	सेवा शुल्क दस्तुर		२६०००	७२५२०७.४४
	ढुङगा, गिटि, बालुवा, माटो, दहत्तर बहत्तर विक्री		३७२२५११	१०२८१९००.०६
	विकास शुल्क		४००४२५	
	मालपोत कार्यालय सि.पा		६९९६८७	
	अन्य विविध आय	१०५५८२३.२४	६८१००	
	जम्मा आन्तरिक आय	१२९५८२३.२४	६३४६४९६	१३०५१५७५.०९

५.६ गाउँपालिकाका प्रमुख राजस्व श्रोतहरु

क) सम्पत्ति कर :

यथार्थ अवस्था : पालिकाको आर्थिक ऐन, २०७७ अनुसार सम्पत्ति कर कार्यान्वयनमा छ । तर सम्पत्ति कर निर्धारणका लागि करका दरहरु निर्धारण गरिएको छैन र व्यवहारमा सम्पत्ति कर कार्यान्वयनमा छैन ।

सम्भाव्यता : पालिका क्षेत्रभित्र ५९५७ घरधुरीहरु छन् । सम्पत्ति करको प्रयोजनका लागि प्रति घरपरिवार वरावर १.५ जनासंग मात्रै घरजग्गाको स्वमित्व छ भन्ने अनुमानका आधारमा गाउँपालिका क्षेत्रभित्र करीव ७७३६ करदाताहरु छन् । यस हिसावबाट गाउँपालिकाको सम्पत्ति कर निम्नानुसार सङ्कलन हुने देखिन्छ ।

करदाता संख्या	करदाता प्रतिशत	सम्पत्तिको मूल्याङ्कन	करदर	अनुमानित राजस्व रु.
2,708	35	500,000	0.0001	135,380
1,934	25	1,000,000	0.0002	386,800
1160	15	1,500,000	0.0003	522,180
774	10	2,000,000	0.0004	618,880
542	7	3,000,000	0.0005	812,280
232	3	4,000,000	0.0006	556,992
155	2	5,000,000	0.0007	541,520
116	2	7,500,000	0.0008	696,240
77	1	10,000,000	0.0009	696,240
39	1	15,000,000	0.001	580,200
7736	100	कूल सम्भावना		5,546,712

सुधारका पक्षहरु

सम्पत्ति कर कार्यान्वयनका सम्बन्धमा पालिकाले गर्नुपर्ने विषयहरु निम्नानुसार रहेको देखिन्छ :

- ◆ सम्पत्ति कर कार्यान्वयनका लागि सम्पत्ति कर व्यवस्थापन कार्यविधि तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्नु पर्ने ।
- ◆ सम्पत्ति (घर र जग्गा) को मूल्यांकनको लागि बनाईको मूल्यांकन मापदण्ड र करदरमा समय सापेक्ष परिमार्जन वैज्ञानिक बनाउनु पर्ने ।
- ◆ जग्गाको मूल्यांकन प्रति रोपनीमा मूल्यांकन गर्नु पर्ने ।
- ◆ करदरलाई परिमार्जन गरी सहज र सरल बनाइनु पर्ने ।
- ◆ दायरा वृद्धिका लागि सम्पत्तिको स्वयम घोषणा अभियान संचलन गर्नु पर्ने ।
- ◆ पालिकामा अचल सम्पत्तिको खाता खोल्ने व्यवस्था गर्नु पर्ने ।
- ◆ सम्पत्तिको खरिदविक्री वा कारोवारलाई अद्यावधि गर्नु पर्ने ।

ख) भूमिकर (मालपोत)

यथार्थ अवस्था : पालिकाले मालपोत तथा भूमिकरलाई कार्यान्वयनमा ल्याएको छ । यसका लागि करका दरहरु निर्धारण भएको छ । सम्पत्तिको मूल्याङ्कनका लागि सडक र परम्परागत मूल्याङ्कन विधिलाई आधार मानिएको छ । यस अनुसार जग्गा सम्म मुख्य सडकले छोएको, कच्ची सडकले छोएको र सडक नपुगेको जग्गालाई अव्वल, दोयम, सिम र चाहार गरी वर्गीकरण गरिएको छ ।

ग) घरजग्गा बहाल कर

यथार्थ अवस्था : पालिकाले प्रयोजनका आधारमा बहाल करलाई वर्गीकरण गरेको छैन । व्यापारिक प्रयोजन, संस्थाहरूको कार्यालय राख्ने प्रयोजन र आवासीय प्रयोजन गरी बहाललाई वर्गीकरण भएको भएको छैन । बहाल करदर दुई पक्ष बीच संझौता भएको रकमको १० प्रतिशत निर्धारण गरिएको छ ।

सम्भाव्यता : पालिकालाई बहाल कर भुक्तानी नगरी बहाल प्रयोजनमा बस्ने उद्योग व्यवसाय तथा कार्यालयहरूको संख्या यकिन नभएपनि उपरोक्त तथ्याङ्क भन्दा बढी नै रहेको अनुमान गर्न सकिन्छ । राष्ट्रिय आर्थिक सर्भेक्षण अनुसार निजी घर भन्दा बाहिर बसी व्यवसाय सञ्चालन गर्नेहरूको संख्या बढी देखाएको छ ।

सुधारका पक्षहरू

- ◆ घरजग्गा बहाल करको दर प्रगतिशील करको सिद्धान्तको आधारमा निर्धारण गर्ने ।
- ◆ घर जग्गा बहाल कर निर्धारणको लागि न्यूनतम बहाल मूल्यको दर निर्धारण गर्ने र बहाल मूल्यको दर बजार क्षेत्रमा व्यापारिक स्थानको महत्व र भवनको अवस्था तथा किसिमलाई पनि आधार लिने ।
- ◆ सम्पत्ती करको आधार र घरजग्गा बहाल करको आधार एउटै भएकोले दुबैको अभिलेखलाई एक आपसमा आवद्ध गर्ने ।
- ◆ बहाल करका संकलन प्रकृत्यामा स्पष्टता ल्याउन कार्यविधि तर्जुमा गर्ने ।
- ◆ घरधनिहरूलाई बहालकरको प्रावधान तथा तिर्ने विधि सम्बन्धि जानकारी गराई करको दायरामा ल्याउन अभियान चलाउने ।

घ) व्यवसाय कर

यथार्थ अवस्था : यस गाउँपालिकाले व्यवसाय दर्ता र नवीकरण शुल्क सङ्कलन गर्दै आएको छ । गाउँपालिका क्षेत्रभित्र करीव ६१३ वटा साना ठूला व्यवसायहरू सञ्चालनमा रहेको आर्थिक सर्वेक्षणले देखाएको छ तर गाउँपालिकामा व्यवसाय कर भुक्तान गर्नेहरूको संख्या यकिन छैन ।

सम्भाव्यता : गाउँपालिकामा व्यवसाय कर भुक्तानी भएको रकम हेर्दा न्यून संख्यामा मात्रै व्यवसाय कर भुक्तानी भएको देखिन्छ । गाउँपालिका क्षेत्रभित्र ६१३ व्यवसायहरू सञ्चालन भएको हुँदा यसको दायरा फराकिलो भएको अनुमान गर्न सकिन्छ ।

सुधारका पक्षहरू

पालिकाको व्यवसाय कर सङ्कलनमा सुधार ल्याउनका लागि निम्न कार्यहरू गर्न आवश्यक देखिन्छ :

- ◆ पालिका क्षेत्रमा व्यवसाय गर्नको लागि कार्यपालिकामा अनिवार्य दर्ता गर्नुपर्ने व्यवस्था गरी सबै व्यवसायीलाई सुचित गरी व्यवसायको स्वयम घोषणा अभियान सञ्चालन गर्ने ।
- ◆ व्यवसायको लगत सङ्कलन गरी करको दायरामा नआएका व्यवसायहरूलाई दायरामा ल्याउने ।
- ◆ व्यवसायको वार्षिक कर संगै शुरुको वर्षमा दर्ता शुल्क निर्धारण गर्ने । व्यवसाय कर असुलीमा छुट तथा दण्ड जरिवानाको व्यवस्था गर्ने ।
- ◆ व्यवसाय कर सङ्कलन टोली गठन गरी वर्षमा १ पटक व्यवसाय दर्ता तथा कर सङ्कलन अभियान सञ्चालन गर्ने ।
- ◆ व्यवसाय दर्ता प्रकृत्या संगै बन्द भएका व्यवसायहरू नामसारी तथा खारेजी गर्ने व्यवस्था गरि कार्यान्वयन गर्ने ।
- ◆ सबैखाले पेशाकर्मीहरूलाई पनि व्यवसाय करको दायरामा ल्याउन अभियान सञ्चालन गर्ने ।

ङ) नक्सापास

यथार्थ अवस्था : गाउँपालिकाको अभिलेख अनुसार नक्सापास सामान्य अवस्थामा देखिन्छ, र आर्थिक वर्ष २०७७/७८ का लागि न्यून राजस्व सङ्कलन भएको छ । नक्सापास गरी संरचना निर्माण गर्ने अभ्यास गाउँपालिकामा कमै रहेको अनुमान गर्न सकिन्छ ।

सम्भाव्यता : जुगल गाउँपालिकामा निर्माण कार्य बढ्दो क्रममा छ । भूकम्पीय दृष्टिवाट पनि जनमानसमा स्वचेतना अभिवृद्धि भएको छ, तसर्थ संरचनाहरूको निर्माण अघि नै नक्सापासलाई अनिवार्य गरिएमा राजस्व बढ्न सक्ने सम्भावना देखिन्छ ।

सुधारका पक्षहरू

नक्सापास प्रकृयाले आयआर्जन मात्र नभई भवन निर्माण प्रकृयालाई नियमन समेत गर्ने भएकोले यसलाई प्रभावकारी बनाउने तर्फ पहल गर्न जरुरी देखिन्छ ।

- ◆ नयाँ घर बनाउनुअघि नक्सापास गराउनका लागि सूचनामूलक, जानकारीमूलक, सचेतनामूलक कार्यक्रमहरू व्यापक रूपमा सञ्चालन गर्ने ।
- ◆ नक्सापासको लागि मापदण्ड तथा कार्यविधिहरू अनुसार भवन निर्माण भए नभएको निरन्तर अनुगमन गर्ने ।
- ◆ घरको तल्ला, बनोट तथा किसिमका आधारमा दस्तुरको दर निर्धारण गरी समयानुकूल परिमार्जन गर्दै जाने ।
- ◆ नक्सापास नगरी घर निर्माण गर्दा हुनसक्ने क्षति तथा नक्सापास प्रावधानमा भएका दण्ड जरिवानाका व्यवस्थासमेत प्रचार प्रसार गर्ने ।

च) सेवा शुल्क तथा दस्तुर

यथार्थ अवस्था : सेवाग्राहीहरूवाट पालिकाले आवेदन शुल्क, प्रमाणित शुल्क, सिफारिस जस्ता सेवाहरू पालिका मुख्य कार्यालय एवं वडाहरूवाट सञ्चालन हुँदै आएको छ ।

सम्भवना : पालिका एवं वडा कार्यालयहरूमा आई सेवा सुविधाहरू उपयोग गर्ने सेवाग्राहीको संख्या बढ्दो छ र वाह्य पक्षसंग हुने गरेको विविध कारोवारका कारण पालिकाको सिफारिस, प्रमाणीकरणको आवश्यकता बढ्दो छ ।

सुधारका पक्षहरू

- ◆ विभिन्न किसिमका शुल्क तथा दस्तुरहरूको वर्गीकरण गरी दस्तुरका दरमा आवश्यक परिमार्जन गर्ने ।
- ◆ सिफारिस वा प्रमाणित प्रमाणपत्र चलानी गर्नु पुर्व दस्तुर संकलन गरेको एकीन गर्ने ।
- ◆ वडावाट संकलित दस्तुरहरू शीर्षक सहितको विवरण तयार गर्ने ।

माथि उल्लेखित राजस्वका क्षेत्रहरू बाहेक जुगल गाउँपालिकाभित्र अन्य राजस्व संकलनका क्षेत्रहरू पनि रहेको देखिन्छ । यस गाउँपालिका भित्र १५ वटा साना मझौला जलविद्युत आयोजनाहरू संभालन भएका छन भने यस गाउँपालिकाक्षेत्रभित्रवाट ३५० मेगावाट क्षमताको विद्युत पनि उत्पादन भइरहेको छ । त्यसैगरी स्लेट ढुंगाको उत्खनन पनि मनग्य हुने देखिन्छ भने जडिबुटि लगायत सुनपातीवाट धुप बनाउन सकिने सम्भावना प्रबल रहेको छ ।

५.७ संस्थागत क्षमता

संस्थागत संरचना स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ अनुसार विभिन्न समितिहरू गठन भएका छन् र आवश्यकताका आधारमा उपसमितिहरू गठन भई संघीयताको अभ्यास भएको छ । पालिका जनशक्तिको हिसावले जनप्रतिनिधिहरू र कर्मचारीहरू आवद्ध छन् । प्रशासन, शिक्षा, लेखा, प्राविधिक, सूचना, रोजगार सेवा, स्वास्थ्य, कृषि तथा पशुविकास, सामाजिक विकास, राजस्व, योजना शाखा तथा उपशाखाहरू क्रियाशील छन् । राजस्व शाखामा एक जना कर्मचारीको व्यवस्था गरिएको छ भने राजस्व सङ्कलन वडा

कार्यालयवाट भई वडा सचिवको समेत आवद्धता रहदै आएको छ । पालिकाका लागि यो ठूलो जनशक्ति हो । यसैगरी सूचना तथा सञ्चारका आधुनिक प्रविधिहरु पालिकामा उपलब्ध छ । लेखामा आर्थिक कारोवारको अभिलेखीकरणका लागि कम्प्युटर सफ्टवेयर जडान गरिएको छ । राजस्व सङ्कलन गर्ने सन्दर्भमा पालिका मुख्य कार्यालय र वडा कार्यालयहरु बीच सञ्जाल विकास गर्ने क्रममा छ ।

५.८ राजस्व सम्बन्धी प्रमुख सवालहरु

- ◆ घरेलु कार्यालय, कर कार्यालय र पालिकालाई समेत व्यवसाय कर तिर्नु पर्दा दोहोरो कर भएको ।
- ◆ कर तिर्ने र कर नतिर्ने बीच भिन्नता नदेखिएको ।
- ◆ बहाल कर महंगो भएको
- ◆ राजस्वमा दक्ष अनुभवी कर्मचारीको अभाव, दरवन्दी नभएको, सामान्यस्तरको कर्मचारीवाट राजस्व प्रशासन सञ्चालन भएको र कर्मचारी अपुग ।
- ◆ कर भुक्तानी गर्नेतर्फ नयाँ करका दर दायरा राखि संकलन गर्न सम्भावना नभएको । विशेषगरि छिमेकी गाउँपालिकाले करमुक्त पालिका घोषणा गरेकोले राजनैतिक दवाव पनि रहेको ।

परिच्छेद - छ
राजस्व सुधार कार्ययोजना

६.१ कर राजस्व सुधार योजना

कर राजस्व अन्तर्गत सम्पत्ति कर, भूमिकर, घर जग्गा वहाल कर, व्यवसाय कर, सवारी कर र जडीवुटी, कवाडी तथा जीवजन्तु कर रहेको छ । उपरोक्त करहरूको सुधारका लागि पालिकाको देहाय वमोजिम उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा कार्ययोजना तर्जुमा भएको छ ।

क) उद्देश्य :

स्थानीय तहको वित्तीय अधिकार क्षेत्रभित्रका करका श्रोतहरू पहिचान, दायरा विस्तार र नागरिकहरूलाई कर सञ्चालनमा आवद्ध गरी कर सङ्कलनमा प्रभावकारीता ल्याई सङ्कलित रकमलाई पूँजी वृद्धि क्षेत्रमा लगानी गर्दै कर राजस्वलाई पालिकाको दिगो, भरपर्दो र मुख्य आय श्रोतको रूपमा स्थापित गर्नु ।

ख) रणनीतिहरू

- १ कर राजस्वको प्रभावकारी परिचालनका लागि ऐन, नियम तथा कार्यविधि तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने ।
- २ कर तिर्ने अभ्यासका लागि नागरिकलाई प्रोत्साहित गर्ने ।
- ३ राजस्व सम्बन्धी तथ्याङ्क अभिलेखन र अद्यावधिक गर्ने
- ४ कर संकलन प्रक्रियालाई सरल, सहज र पारदर्शी बनाउने ।
- ५ करको दररेट निर्धारणलाई व्यवहारिक, वैज्ञानिक र समयसापेक्षा बनाउने ।
- ६ सङ्कलित राजस्वलाई पूँजी वृद्धि हुने क्षेत्रमा लगानी गर्ने ।

ग) कार्यनीतिहरू

रणनीति- १ अन्तर्गतको कर राजस्वको प्रभावकारी परिचालनका लागि ऐन कानून तर्जुमा अन्तर्गतको कार्यनीतिहरू

१. पालिकाको आर्थिक ऐनलाई व्यवहारिक र समयसापेक्षा बनाउन हरेक आर्थिक वर्ष अध्ययनका आधारमा पालिका आर्थिक ऐन संशोधन, परिमार्जन गरिनेछ ।
२. भूमिकर, सम्पत्तिकर, घरजग्गा वहाल कर, व्यवसाय कर, जडीवुटी कवाडी तथा जीवजन्तु कर सञ्चालनका लागि अलग अलग कार्यविधि तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।
३. पालिका भित्र नियमित रूपमा सञ्चालन हुने उद्योग, व्यापार व्यवसायको अनिवार्य दर्ता र इजाजत लिनुपर्ने पक्षलाई मापदण्ड बनाई कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।
४. ट्याक्टर (वालुवा, ईटा, गिट्टी, माटो संकलनका लागि) लगायत स्थानीय सवारी साधन (टाँगा, रिक्सा, आटो/ई-रिक्सा), नियमित सञ्चालन हुने सवारी साधनलाई इजाजत लिनुपर्ने व्यवस्था गरिनेछ ।

रणनीति २ को कर तिर्ने अभ्यासका लागि नागरिकलाई प्रोत्साहित गर्ने अन्तर्गतको कार्यनीतिहरू

१. कर शिक्षा, सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
२. आर्थिक वर्षको शुरुमा एकमुष्ट कर भुक्तानीमा करछुट दिइनेछ ।
३. करदाताहरूको स्तर निर्धारण गरी ठूला करदाताहरूलाई सार्वजनिक कार्यक्रम मार्फत सम्मान गरिनेछ ।
४. ठूला करदाताहरूलाई पालिकाको सिफारिस एवं प्रमाणीकरण दस्तुर एक निश्चित अवधिका लागि छुट दिइनेछ ।

५. कर नतिर्ने, निर्धारित अवधिभित्र कर तिर्ने ढिलाई गर्ने करदातालाई दण्ड सजाय गरिनेछ ।
६. वडा एवं समुदायस्तरमा कर शिक्षा जनचेतना प्रचार सामाग्रीहरु वितरण र कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।

रणनीति ३ को राजस्व सम्वन्धी तथ्याङ्क अभिलेखन र अद्यावधिक गर्ने अन्तर्गतको कार्यनीतिहरु

१. करदाता पहिचानका लागि घरधुरी सर्भेक्षण एवं तथ्याङ्क सङ्कलन गरिनेछ ।
२. भूमिकर, सम्पत्तिकर, घरजग्गा वहाल कर, व्यवसाय कर, सवारी साधन कर, जडीवुटी कवाडी एवं जीवजन्तु करका करदाताहरुको अभिलेख अलग अलग र विस्तृत विवरण तयार पार्ने र लगत नियमित अद्यावधिक गरिनेछ ।
३. घर नम्बरिङ्ग गर्दै करदाताहरुलाई करदाता परिचय पत्र वितरण गरिनेछ ।
४. पालिका भित्र सञ्चालनमा रहेका उद्योग, व्यापार व्यवसाय, घरजग्गा वहाल विवरण सङ्कलन गरी लगत अद्यावधिक गरिनेछ ।
५. पालिका भित्र नियमित सञ्चालित स्थानीय सवारी साधन (टाँगा, रिक्सा, ओटो तथा ई रिक्सा) लाई नम्बरिङ्ग गर्ने सोको अभिलेख राखिनेछ ।
६. राजस्व शाखामा तथ्याङ्कहरु कम्प्युटर प्रणाली आइसिटिको प्रयोगमा ल्याउने । यसका लागि इण्टरनेट सुविधा उपलब्ध गराइनेछ ।

रणनीति ४ को कर सङ्कलन प्रक्रियालाई सरल, सहज र पारदर्शि बनाउने अन्तर्गतका कार्यनीतिहरु

१. कार्यपालिका र वडा कार्यालय बीच कम्प्युटर संजाल स्थापित गरी वडा कार्यालयबाट कर सङ्कलन सेवा सुविधा प्रदान गरिनेछ ।
२. राजस्व सङ्कलनमा वैकिङ् प्रणाली अवलम्बन गरिनेछ ।
३. कर विवरण पेश लगायत राजस्व सम्वन्धी कार्य लागि अनलाइन सुविधा प्रदान गरिनेछ ।
४. सङ्कलित राजस्व विवरण कार्यपालिकाको वेवसाइट मार्फत सार्वजनीकरण गरिनेछ ।

रणनीति ५ को करको दररेट निर्धारणलाई व्यवहारिक, वैज्ञानिक र समयसापेक्षा बनाउने अन्तर्गतका कार्यनीतिहरु

१. राजस्व सङ्कलनमा प्रगतिशिल करदर प्रणाली लागु गरिनेछ ।
२. कर वृद्धिका लागि नयाँ क्षेत्रहरु पहिचान गर्ने र करको दररेटलाई सक्दो न्यून बनाउने र दायरा फराकिलो पारिनेछ ।
३. भूउपयोग, जग्गाको उपयोगता र मूल्यको आधारमा भूमि वर्गीकरण एवं रेखाङ्कन गर्ने र सोका आधारमा भूमिकर दर निर्धारण गरिनेछ ।
४. जग्गा तथा घरको भौगोलिक अवस्थिति, संरचनाको किसिमको आधारमा सम्पत्तिकर निर्धारण गरिनेछ ।
५. व्यवसायको प्रकृति, स्तर, व्यवसाय सञ्चालन क्षेत्र, कारोवारको आधारमा वर्गीकरण गरी सोको आधारमा करको दररेट निर्धारण गरिनेछ ।
६. जडीवुटी, कवाडी तथा जीवजन्तुको हाड सिङ् आदिको उपलब्धता, व्यवसायिक उपयोगिता, मूल्य श्रृङ्खला चक्र र बजार मूल्यका आधारमा करदर निर्धारण गरिनेछ ।
७. करको दररेट निर्धारणका लागि स्थानीय समाजसेवी, वुद्धिजिवी, राजनीतिक दल, सरोकारवाला, संघ संस्था तथा करदाताको राय सुझाव प्रतिक्रियाका आधारमा तय गरिनेछ ।

रणनीति ६ को सङ्कलित राजस्वलाई पूँजी वृद्धि हुने क्षेत्रमा लगानी गर्ने अन्तर्गतका कार्यनीतिहरु

१. सङ्कलित राजस्वलाई आय वृद्धि हुने क्षेत्र वारे अध्ययन, अनुसन्धानवाट पहिचान गर्ने र सो क्षेत्रमा लगानी गरिनेछ।
२. निजी क्षेत्रसंगको सहकार्यमा व्यापारिक कम्प्लेक्स, सभाहल, हाटवजार, उद्यान पार्क, वसपार्क, प्राविधिक शिक्षालय, अस्पताल, सङ्कलन केन्द्र, गोदाम घर, पर्यटकीय स्थलमा अत्यावश्यक भौतिक पूर्वाधार, सार्वजनिक शौचालय निर्माणमा लगानी गरिनेछ ।
३. वडा कार्यालयहरु बहुउद्देश्यीय उपयोगका लागि निर्माण गरी सेवाग्राहीहरुका अत्यावश्यक सेवाहरु उपलब्ध गरिनेछ।
४. कृषि र वन पैदावरका क्षेत्रमा उद्यमशिलता एवं व्यवसायिकता विकास गर्ने सम्बन्धी कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरी उद्योग व्यवसायहरुको स्थापनामा सहयोग गरिनेछ ।

कर राजस्व सुधार कार्ययोजना

क्र.सं.	सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरु	समयावधि	जिम्मेवारी
क)	सम्पत्ति कर		
१	सम्पत्ति (जग्गा र भौतिक संचरना) को मूल्यांकन	२०७९ आषाढ मसान्त सम्म	राजस्व परामर्श समिति, गाउँ सभा
२	सम्पत्ति कर व्यवस्थापन कार्यविधि परिमार्जन गर्ने	२०७९ ज्येष्ठ असार सम्म	गाउँ कार्यपालिका
३	सबै वडाबाट सम्पत्ति कर सङ्कलन गर्ने गरी आवश्यक भौतिक सुविधाको व्यवस्था गर्ने र कर संकलन गर्ने	२०७८ श्रावण देखि नियमित	गाउँपालिका, वडा कार्यालयहरु
४	सम्पत्ति (जग्गा र भौतिक संचरना) को स्वयम घोषणा अभियान सञ्चालन गरी सम्पत्ति करदाताहरुको तथ्यांक अद्यावधि गर्ने	२०७८ भाद्र मसान्त सम्म	राजस्व शाखा र वडा कार्यालयहरु
ख)	घर जग्गा बहाल कर		
५	पालिकाभित्र संस्थागत, व्यवसायिक वा व्यक्तिगत प्रयोजनले बहालमा रहेका घरजग्गाको तथ्याङ्क सङ्कलन गर्न	२०७८ आश्विन मसान्त सम्म	राजस्व उपशाखा वडा सचिव
६	घरजग्गा बहाल करको दर प्रगतिशील करको सिद्धान्तको आधारमा निर्धारण गर्ने (घर जग्गा बहाल कर निर्धारणको लागि न्यूनतम बहाल मुल्यको दर निर्धारण गर्ने र बहाल मूल्यको दर बजार क्षेत्रमा व्यापारिक स्थानको महत्व र भवनको अवस्था तथा किसिमलाई पनि आधार लिने)	२०७८ साउन मसान्त सम्म	राजस्व परामर्श समिति र गाउँसभा
७	बहाल करका सङ्कलन प्रकृत्यामा स्पष्टता ल्याउन कार्यविधि तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने	२०७८ साउन मसान्त भित्र	गाउँपालिका
८	बहालमा लगाएका घरधनीहरुलाई जानकारी गराई सम्पूर्णलाई करको दायरमा ल्याउन	२०७८ साउन मसान्त देखि नियमित	राजस्व उपशाखा
ग)	व्यवसाय कर		
९	पालिका क्षेत्रमा व्यवसाय गर्नको लागि पालिकामा अनिवार्य दर्ता गर्नु पर्ने व्यवस्था गर्न सबै व्यवसायीलाई सुचित गर्ने	२०७८ साउन देखि नियमित	राजस्व परामर्श समिति गाउँसभा
१०	व्यवसायको वार्षिक कर सँगै शुरुको वर्षमा	२०७८ साउन देखि	राजस्व परामर्श समिति

क्र.सं.	सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू	समयावधि	जिम्मेवारी
	दर्ता शुल्क निर्धारण गर्ने । व्यवसाय कर असुलीमा छुट तथा दण्ड जरिवानाको व्यवस्था गर्ने ।	नियमित	गाउँसभा
११	दर्ता भएका (सूचीकृत) व्यवसायहरूको लगत अद्यावधिक गर्ने तथा दर्तामा नआएकालाई दर्ता गर्न प्रोत्साहन गर्ने	२०७८ साउन देखि नियमित	राजस्व उपशाखा र वडा कार्यालयहरू
१२	व्यवसाय दर्ता तथा कर सङ्कलनका लागि मुख्य बजार क्षेत्रहरूमा घुम्ती सेवा तथा अभियान सञ्चालन गर्ने	२०७८ साउन देखि नियमित	राजस्व उपशाखा र वडा कार्यालयहरू
घ)	जडिवुटी, कवाडी, जीवजन्तु कर		
१३	जडिवुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर सङ्कलन हुने स्थान र परिमाण जानाकारीका लागि तथ्याङ्क संकलन गर्ने	२०७८ भाद्र मसान्त सम्म	राजस्व उपशाखा र वडा कार्यालयहरू
१४	कवाडी कर (सङ्कलन गरि हुवानी गर्ने सवारीको आधारमा प्रति ट्रिप) को दर निर्धारण गर्ने	२०७८ भाद्र मसान्त सम्म	राजस्व परामर्श समिति र गाउँसभा
ङ)	विज्ञापन कर		
१५	विज्ञापनका सामाग्री तथा प्रयोग भएका स्थानका सन्दर्भमा यथार्थ तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने	२०७८ भाद्र मसान्त सम्म	राजस्व उपशाखा र वडा कार्यालयहरू
१६	न्यूनतम सङ्कलन हुन सक्ने रकम यकिन गरी ठेक्का अंक निर्धारण गर्ने	२०७८ भाद्र मसान्त सम्म	राजस्व उपशाखा र वडा कार्यालयहरू

६.२ गैरकर राजस्व सुधार योजना तर्जुमा

यस अन्तर्गत पालिकाबाट गरिने सिफारिस, प्रमाणीकरण, र संघ संस्थाहरूको दर्ता, इजाजत, अनुमति, नवीकरण, अचल सम्पत्तिको मूल्याङ्कन जस्ता सेवा सुविधाहरू उपलब्ध गराए वापतको शुल्क, दस्तुर एवं प्राकृतिक श्रोतको विक्रीहरू रहेका छन् । उपरोक्त गैरकरहरूको सुधारका लागि गाउँपालिकाले देहाय बमोजिम उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा कार्ययोजना तर्जुमा गरेको छ ।

क) उद्देश्य :

स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्रभित्रका गैरकर राजस्वका आधार क्षेत्रहरू पहिचान, विस्तार गरी नागरिकहरूलाई प्रभावकारी, गुणस्तरीय सेवा सुविधाहरू न्यूनतम शुल्क तथा दस्तुरमा उपलब्ध गराई गाउँपालिकाको आन्तरिक आयमा वृद्धि ल्याउनु ।

ख) रणनीति

१. गैरकर राजस्व परिचालनका लागि ऐन, नियम, कार्यविधि तर्जुमा गर्ने ।
२. गैरकर राजस्वका आधार क्षेत्रहरू पहिचान एवं विस्तार गर्ने ।
३. सेवा शुल्क, दस्तुर एवं महसुललाई समयसापेक्षा र नागरिकमैत्री बनाउने ।

ग) कार्यनीतिहरू

रणनीति १ को गैरकर राजस्व परिचालनका लागि ऐन, नियम, कार्यविधि तर्जुमा अन्तर्गतका कार्यनीतिहरू

१. प्राकृतिक श्रोतहरू ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, माटो, काठ, दाउरा आदिको उपयोग सम्बन्धी निश्चित मापदण्ड निर्धारण गर्दै कार्यविधि तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।

२. स्थानीय व्यवसायिक तथा गैर सरकारी एवं सामुदायिक संघ संस्थाहरुको दर्ता, नवीकरण, अनुमति, इजाजत सम्बन्धी कार्यविधि तयार पारी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।
३. सरकारी एवं ऐलानी जग्गा उपयोग सम्बन्धी कार्यविधि तर्जुमा गरिनेछ ।
४. स्थानीय पर्यटक क्षेत्र प्रवर्द्धन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यविधि कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।
५. पालिका भवन निर्माण मापदण्ड सहित नियमावली तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।

रणनीति २ को गैरकर राजस्वका आधार क्षेत्रहरु पहिचान एवं विस्तार अन्तर्गतका कार्यनीतिहरु

१. राजस्वका आधार क्षेत्र पहिचान तथा विस्तारका लागि अध्ययन अनुसन्धान गरिनेछ ।
२. पालिका क्षेत्रभित्रको प्राकृतिक श्रोतहरु ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा संकलनका लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (आइइ) गर्ने । सोका आधारमा ठेक्का प्रक्रियाद्वारा ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा संकलन एवं विक्री गर्दै नियमित रुपमा सो कार्यको अनुगमन गरिनेछ ।
३. स्थानीय व्यवसायिक, गैरसरकारी एवं सामुदायिक संघ संस्थाहरु सञ्चालन अघि अनिवार्य रुपमा अनुमति तथा इजाजत लिनुपर्ने व्यवस्थालाई कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।
४. स्थानीय पर्यटकीय क्षेत्रहरु पहिचान, अत्यावश्यक पूर्वाधार एवं सेवा सुविधाको व्यवस्था गरी आन्तरिक एवं वाह्य पर्यटकहरुको प्रवेशमा न्यूनतम शुल्क निर्धारण गरिनेछ ।
५. शहरीकरण संगसंगै निजीक्षेत्रसंगको सहकार्यमा फोहरमैला व्यवस्थित गर्न ठेक्का प्रक्रिया अवलम्बन गरिनेछ ।

रणनीति ३ को सेवा शुल्क, दस्तुर एवं महसुललाई समयसापेक्षा र नागरिकमैत्री बनाउने अन्तर्गतका कार्यनीतिहरु

१. सेवा सुविधाहरुको शुल्क, दस्तुर न्यूनतम निर्धारण गर्ने र परिमार्जन गरिनेछ ।
२. स्थानीय व्यवसायिक, गैर सरकारी तथा सामुदायिक संघ संस्थाका लागि दर्ता शुल्क, नवीकरण, अनुमति एवं इजाजत शुल्क, दस्तुर अलग अलग निर्धारण गरिनेछ ।
३. भौगोलिक अवस्थिति र आर्थिक सामाजिक रुपमा अति विपन्न तथा लक्षित वर्गका आधारमा सेवा शुल्क, दस्तुरहरुमा छूट व्यवस्था गरिनेछ ।
४. एकै प्रकृतिको कार्य नियमित रुपमा सेवा लिनुपर्ने करदाताहरुको पहिचान गरी आवश्यक नियम बनाई सेवा शुल्क तथा दस्तुरमा छूटको व्यवस्था गरिनेछ ।

गैरकर राजस्व सुधार कार्ययोजना

क्र.सं.	सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरु	समयावधि	जिम्मेवारी
च)	प्राकृतिक श्रोत		
१७	ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा एवम् माटोजन्य पदार्थको विक्री	२०७८ साउन मसान्त सम्म	राजस्व उपशाखा र वडा कार्यालयहरु
१८	सम्पूर्ण सम्भाव्य स्थलहरुको IEE परिक्षण गर्ने र सो अनुशारको परिमाण एकिकन गर्ने	२०७८ साउन मसान्त सम्म	प्राविधिक शाखा र प्रशासकीय अधिकृत
१९	उत्खनन् तथा संकलन सम्बन्धी कार्ययोजना तयार गरी नगर कार्यपालिकाबाट स्वीकृत गर्ने	२०७८ साउन मसान्त सम्म	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
२०	संकलन कार्यको नियमित रुपमा अनुगमन गरी अध्ययन प्रतिवेदनले सिफारिश गरेको मापदण्डभित्र मात्र रहेर उत्खननहुने कार्य सुनिश्चित गर्ने	२०७८ साउन देखि नियमित	राजस्व परामर्श समिति गाउँ कार्यपालिका
२१	कर चुहावटको अवस्था लाई मध्यनजर गर्दै नियन्त्रणका लागि सुरक्षा निकाय संग समन्वय	२०७८ साउन देखि नियमित	गाउँकार्यपालिका, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

क्र.सं.	सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू	समयावधि	जिम्मेवारी
	गर्ने		
छ)	नक्सापास दस्तुर		
२२	पुराना घरको अभिलेखीकरण/अद्यावधिकरण तथा नयाँ घरको नक्सा पास अनिवार्य गर्ने सम्बन्धमा जनचेतनामूलक कार्यक्रम गर्ने । नक्सापास नगरि घर निर्माण गर्दा हुनसक्ने क्षति तथा अन्य जोखिम सम्बन्धमा जनचेतनामूलक कार्यक्रम संचालन गर्ने	२०७८ साउन देखि नियमित	प्राविधिक शाखा, वडा कार्यालयहरु र गाउँ कार्यपालिका
२३	नक्सापासको लागि मापदण्ड तथा कार्यविधिहरू अनुसार भवन निर्माण भए नभएको निरन्तर अनुगमन गर्ने	२०७८ साउन देखि नियमित	राजस्व उपशाखा वडा कार्यालयहरु
२४	घरको तल्ला, बनोट तथा किसिमका आधारमा दस्तुरको दर निर्धारण गरी समयानुकूल परिमार्जन गर्दै जाने	२०७८ साउन देखि नियमित	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, प्राविधिक शाखा र वडा कार्यालयहरु
ज)	सरकारी सम्पत्ति बहाल बाट प्राप्त आय		
२५	हाल असुली भईरहेको बहाल रकमको आधारमा बहाल दर पुनरावलोकन गरि परिमार्जन गर्ने	२०७८ साउन सम्म	राजस्व परामर्श समिति र गाउँसभा
झ)	सेवा शुल्क, दस्तुर तथा विविध आय		
२६	व्यवसाय दर्ता तथा अनुमतिका लागि छुट्टै कार्यविधि तर्जुमा गर्ने	२०७८ साउन मसान्त सम्म	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
२७	सिफारिस वा प्रमाणित प्रमाणपत्र चलानी गर्नुपूर्व दस्तुर संकलन गरेको एकीन गर्ने । वडावाट संकलित दस्तुरहरू शीर्षक सहितको विवरण तयार गर्ने	२०७८ साउन देखि	वडा सचिव
२८	विभिन्न किसिमका शुल्क तथा दस्तुरहरूको वर्गीकरण गरी दस्तुरका दरमा आवश्यक परिमार्जन गर्ने	२०७८ साउन मसान्त सम्म	राजस्व परामर्श समिति, गाउँसभा
ञ)	दीर्घकालीन आय स्रोतको पहिचान तथा सम्भाव्यता		
२९	पालिकालाई दीर्घकालीन आय हुन सक्ने सम्भाव्य क्षेत्रहरूको पहिचान गर्ने - हाट बजार संचालन - उद्यमशिलता विकास - औद्योगिक ग्राम - ल्याण्ड फिल्ड साईट आदी	२०७८ साउन मसान्त सम्म	गाउँ कार्यपालिका
३०	पालिका क्षेत्रभित्र पर्यटकीय पूर्वाधार विकास सहित होमस्टे, रिसोर्ट सञ्चालनका लागि निजी क्षेत्रसंग सहकार्य गर्ने	२०७८ साउन देखि नियमित	राजस्व उपशाखा, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, गाउँ कार्यपालिका
३१	व्यापारिक कम्प्लेक्स, सभाहल, हाटबजार, उद्यान पार्क, जलासय, पोखरी, वसपार्क, प्राविधिक शिक्षालय, अस्पताल, फोहर संकलन केन्द्र, सार्वजनिक शौचालय जस्ता भौतिक पूर्वाधार विकासमा सार्वजिक निजी साभेदारी मोडेलमा निर्माण, संचालन तथा हस्तान्तरण, लिज, सेवा करार, व्यवस्थापन करार जस्ता विधि पद्धति मार्फत राजश्व सुधार कार्यक्रम संचालन गर्ने	२०७८ साउन देखि नियमित	राजस्व उपशाखा, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, गाउँ कार्यपालिका

६.३ राजस्व प्रशासन सुधार योजना तर्जुमा

यस अन्तर्गत पालिकाको राजस्व नीति, कार्यक्रम, संगठनात्मक संरचना, प्रशासनिक संयन्त्र, जनशक्ति विकास तथा व्यवस्था एवं प्रविधिको प्रयोग जस्ता पक्षहरू रहेका छन् । उपरोक्त कार्यका लागि पालिकाले देहाय वमोजिम उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा कार्ययोजना तर्जुमा गरेको छ ।

क) उद्देश्य :

गाउँपालिकाको राजस्व प्रशासनलाई सक्षम, सबल, प्रभावकारी, पारदर्शी एवं प्रविधियुक्त बनाउनु ।

ख) रणनीति

१. पालिकाको राजस्व सम्बन्धी ३ वर्षे लक्ष्य सहित नीति कार्यक्रम तय गर्ने ।
२. राजस्व परिचालनका लागि राजस्व प्रशासन छरितो, प्रभावकारी र पारदर्शी बनाउने ।
३. राजस्व प्रशासनलाई प्रविधियुक्त बनाउने ।

ग) कार्यनीतिहरू

रणनीति १ को पालिकाको राजस्व सम्बन्धी ३ वर्षे लक्ष्य सहित नीति कार्यक्रम तयार गर्ने अन्तर्गतका कार्यनीतिहरू

१. राजस्व सुधार एवं परिचालनका लागि गाउँपालिकाको राजस्व सम्बन्धी ३ वर्षे लक्ष्य सहित मध्यमकालीन नीति तथा कार्यक्रम तर्जुमा गरिनेछ ।
२. मध्यमकालीन नीतिका आधारमा वार्षिक कार्यक्रम तयार पारी कार्यान्वयनमा ल्याइने छ ।

रणनीति २ को राजस्व परिचालनका लागि राजस्व प्रशासन छरितो, प्रभावकारी र पारदर्शी अन्तर्गतका कार्यनीतिहरू

१. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतलाई सिधै रिपोर्टिङ गर्ने गरी कार्यपालिका अन्तर्गत राजस्व शाखा स्थापना गरिनेछ । शाखामा शाखा अधिकृत, प्राविधिक कर्मचारी (आइटी) सहित आवश्यक कर्मचारी कार्यपालिका व्यवस्था गरिनेछ ।
२. वडा कार्यालयबाट राजस्व सङ्कलन गर्ने अलग्गै इकाइ स्थापना गरी आवश्यक कर्मचारीको व्यवस्था मिलाइनेछ ।
३. स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा भएको व्यवस्था अनुसार राजस्व परामर्श समितिलाई क्रियाशील बनाइनेछ ।
४. नागरिकहरूको अचल सम्पत्ति मूल्याङ्कनका लागि प्राविधिकहरू समेत रहने गरी पालिका स्तरीय सम्पत्ति मूल्याङ्कन समिति गठन गरिनेछ ।
५. पालिकाका जनप्रतिनिधि र कर्मचारीहरूलाई क्षमता विकास तालिम सञ्चालन गरिनेछ ।
६. राजस्व प्रशासनका विधि प्रक्रिया, ऐन, नियम तथा कार्यविधि एवं नीति कार्यक्रम वारे जनप्रतिनिधि एवं करदाताहरूलाई अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ ।
७. सम्भावित करदाता, स्थानीय समुदायलाई कर सम्बन्धी कर शिक्षा, सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
८. पालिकाको आय व्यय विवरण अद्यावधिक गर्दै वेवसाइडमा अपलोड गरिनेछ ।
९. भूमिकर, सम्पत्तिकर, व्यवसाय कर लगायतका करहरू संकलनका लागि एकद्वार कर संकलन प्रणाली अवलम्बन गरिनेछ ।

रणनीति ३ को राजस्व प्रशासनलाई प्रविधियुक्त बनाउने अन्तर्गतका कार्यनीतिहरू

१. राजस्व शाखा एवं वडा कार्यालयमा समेत कम्प्युटर प्रणाली आइसिटि प्रयोगमा ल्याइनेछ ।
२. वडा कार्यालयहरु समित कार्यपालिकामा तिव्रगतिको इण्टरनेट जडान गरिनेछ ।
३. राजस्व शाखा र वडा कार्यालय बीच कम्प्युटर सञ्जाल स्थापना गरी राजस्व सङ्कलनलाई व्यवस्थित पारिनेछ ।
४. वित्तीय संस्थाहरूसंग सहकार्य गरी वैकिङ्ग प्रक्रिया मार्फत राजस्व सङ्कलन गर्ने र कम्प्युटर प्रिण्टेड विजक जारी गरिनेछ ।
५. राजस्व सम्बन्धी कार्यका लागि अनलाइन सेवा प्रदान गरिनेछ ।
६. मोवाइल एप्सको विकास गरी राजस्व सम्बन्धी जानकारी करदाताहरुलाई गराइने छ ।

राजस्व प्रशासन सुधार कार्ययोजना

क्र.सं.	सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू	समयावधि	जिम्मेवारी
ट) सांगठनिक स्वरुप तथा संस्थागत क्षमता			
३२	राजस्व उपशाखामा राजस्व सम्बन्धी सम्पूर्ण दस्तावेज तथा तथ्यांकको अभिलेख राख्न	नियमित	राजस्व उपशाखा
३३	राजस्व उपशाखामा दरबन्दी अनुरूप कर्मचारीको व्यवस्था गर्ने	२०७८ पौष मसान्त सम्म	गाउँ कार्यपालिका
३४	राजस्व प्रशासनका कर्मचारी (वडा सचिव समेत)लाई क्षमता तालिम व्यवस्था गन	२०७८ असोज सम्म	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
३५	राजस्व असुलीमा प्रायोग भएको सफ्टवेयरमा आवश्यक परिमार्जन गर्ने । - राजस्व कोड अनुशारका शिर्षकहरु - विगत आ.व.को विवरण तथा अभिलेख प्रविष्टी - आर्थिक ऐनमा उल्लेख भएका सम्पूर्ण प्रावधान तथा दररेट प्रविष्टी	२०७८ साउन मसान्त सम्म	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व उपशाखा
३६	वडा सचिवहरुको बैठक नियमित (कम्तिमा त्रैमासिक) राखी राजस्व असुलीको अवस्था, भोगेका समस्या तथा एकरूपता ल्याउन छलफल गर्ने	त्रैमासिक	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व उपशाखा
ठ) कानूनी तथा नीतिगत व्यवस्था			
३७	आर्थिक ऐन पुनरावलोकन गरी परिमार्जन गर्ने: - सम्पत्ति कर, सम्पत्ति बहाल, नदीजन्म पदार्थको विक्रीको दर उल्लेख गर्ने । - मनोरन्जन कर, ठुला सवारी कर, घरपालुवा पशु पन्क्षी विक्री कर हटाउने । - मालपोत कर, घर जग्गा बहाल कर, कवाडी, जडिबुटी तथा जिवजन्तुकर, सवारी कर, व्यवसाय कर, नक्सापास दस्तुर आदी परिमार्जन गर्ने । - राजस्व असुलीमा छुट तथा दण्ड जरिवानाको व्यवस्था गर्ने ।	२०७८ साउन मसान्त सम्म	राजस्व परामर्श समिति गाउँसभा
३८	राजस्व नीति सामर्थ्यमा आधारित तथा करदातामैत्री बनाउन	२०७८ साउन	गाउँकार्यपालिका
ड) समन्वय, अनुगमन र समीक्षा			
३९	राजस्व संग सम्बन्धित सरोकारवालाहरु संग नियमित समन्वय तथा छलफल गर्ने	अर्ध वार्षिक	राजस्व उपशाखा
४०	स्थानीय राजस्व परामर्श समितिको बैठक नियमित बसी राजस्व संकलन प्रगतिको समीक्षा गरी सुधारका कदम चाल्ने	त्रैमासिक	राजस्व उपशाखा

क.सं.	सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू	समयावधि	जिम्मेवारी
ढ)	राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयन गर्ने		
४१	यस कार्ययोजनामा उल्लेख भएका कृयाकलापहरूको कार्यान्वयन गर्ने । कृयाकलापहरू कार्यान्वयनको सुनिश्चितता गर्न आवश्यक बजेटको व्यवस्था गर्ने	२०७८ साउन देखि नियमित	राजस्व उपशाखा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
४२	आवधिक रूपमा अनुगमन तथा मुल्यांकन गर्ने । कृयाकलापहरूमा आवश्यक परिमार्जन गर्दै जान	२०७८ साउन देखि नियमित	राजस्व उपशाखा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

परिच्छेद - सात
त्रिवर्षीय राजस्व प्रक्षेपण

७.१ कर राजस्व प्रक्षेपण

यस शिर्षकमा राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन पश्चात्को आगामी तीन वर्ष (आ.व. २०७८/७९ देखि २०८०/८१) को लागि राजस्व प्रक्षेपण गरिएको छ । यो आय अनुमान राजस्व सुधार योजनामा प्रस्ताव गरिएका क्रियाकलापहरूको आधारमा गरिएको हो । आय प्रक्षेपण गर्दा भविष्यमा आयका आधारको दायरा तथा दर बढ्न गई सोबाट हुनसक्ने योगदानलाई समेत मध्यनजर गरिएको छ । त्यसैगरी केही शिर्षकहरूको आय प्रक्षेपण गर्दा विगतको आय सङ्कलनको वृद्धिदरलाई आधार मानिएको छ । आय प्रक्षेपणका आधारहरूलाई शिर्षकगत रूपमा तल व्याख्या गरिएको छ ।

७.२ राजस्व प्रक्षेपणको आधार

राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन पश्चात्को आगामी तीन वर्ष (आ.व. ०७८/७९ देखि ०८०/८१) को लागि राजस्व प्रक्षेपण गरिएको छ । यो आय अनुमान राजस्व सुधार योजनामा प्रस्ताव गरिएका क्रियाकलापहरूको आधारमा गरिएको हो । आय प्रक्षेपण गर्दा भविष्यमा आयका आधारको दायरा तथा दर बढ्न गई सोबाट हुन सक्ने योगदानलाई समेत मध्यनजर गरिएको छ । त्यसैगरी केही शिर्षकहरूको आय प्रक्षेपण गर्दा विगतको आय संकलनको वृद्धिदरलाई आधार मानिएको छ । आय प्रक्षेपणका आधारहरूलाई शिर्षकगत रूपमा तल व्याख्या गरिएको छ ।

राजस्व प्रक्षेपणका आधारहरू		
कसं.	राजस्व शिर्षक	प्रक्षेपणको आधार
क)	आन्तरिक आय तर्फ	
	सम्पत्ति कर	घरधुरीको आधारमा सम्पत्ति माथि एकघर एक करदाताको आधारमा
	भूमिकर	आर्थिक वर्ष २०७८/७९ का लागि २० प्रतिशत र सो पश्चात २५ प्रतिशतले वृद्धि हुने
	व्यवसाय कर	आर्थिक वर्ष २०७८/७९ का लागि ३० प्रतिशत र सो पश्चात २० प्रतिशतका दरले हरेक वर्ष वृद्धि हुने
	घरजग्गा बहाल कर	हरेक वर्ष १० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुने
	नक्सापास	आर्थिक वर्ष २०७८/७९ का लागि रु. २ लाख अनुमान र सो पश्चात १५ प्रतिशतका दरले वृद्धि हुने
	सिफारिस, प्रमाणित	आर्थिक वर्ष २०७८/७९ का लागि रु.५ लाख अनुमान र सो पश्चात ५ प्रतिशतका दरले वृद्धि हुने
	दर्ता नवीकरण	आर्थिक वर्ष २०७८/७९ का लागि रु. ५० हजार र सो पश्चात पनि ५० हजार नै हुने
	अन्य दस्तुर	आर्थिक वर्ष २०७८/७९ का लागि रु.७० हजार सो पश्चात ५ प्रतिशत का दरले वृद्धि हुने
	व्यक्तिगत घटना	आर्थिक वर्ष २०७८/७९ का लागि रु. १० हजार सो पश्चात १० प्रतिशतले वृद्धि हुने
	हुंगा, गिटी, वालुवा (दहत्तर बहत्तर)	आर्थिक वर्ष २०७८/७९ का लागि रु. ३ लाख र सो पश्चात २० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुने
	बहाल विटौरी	आर्थिक वर्ष २०७८/७९ का लागि रु. ३५ हजार र सो पश्चात १० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुने
	अन्य दस्तुर	आर्थिक वर्ष २०७८/७९ का लागि रु.५०,००० र सो पश्चात १० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुने

	अन्य आय	आर्थिक वर्ष २०७८/७९ का लागि रु. ७५,००० र सो पश्चात १० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुने
ख	वाह्य श्रोत	
	संघीय सरकारबाट प्राप्त वित्तीय समानीकरण, राजस्व बाँडफाँड	हरेक वर्ष ५ प्रतिशतका दरले वृद्धि हुने अनुमान
	प्रदेश सरकार : वित्तीय समानीकरण, राजस्व बाँडफाँड	हरेक वर्ष ५ प्रतिशतका दरले वृद्धि हुने अनुमान
	अन्य संस्थागत आन्तरिक अनुदान (सडक बोर्ड नेपाल, अन्य संघ संस्था आदी बाट प्राप्त हुने)	आर्थिक वर्ष २०७८/७९ मा एकमुष्ट ५० लाख अनुमान र त्यसपछिका आ.व.मा ५ प्रतिशतले बढ्दै जाने छ
	अन्य व्यक्तिगत आन्तरिक अनुदान (योजनाहरुमा जन/लागत सहभागिता)	आगामी आ.व.मा एकमुष्ट ५ लाख अनुमान र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने

७.३ आगामी तीन आर्थिक वर्षको राजस्व प्रक्षेपण

क्र.सं.	आय शिर्षक	२०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०	०७९/८०
१	आन्तरिक आय				
१.१	कर राजस्व				
	मालपोत वा भूमिकर	१४२९४८०	१७१५३७७	२०५८४५२	२४७०१४२
	सम्पत्ति कर		०	०	०
	व्यवसाय कर	४४६३५०	५३५६२०	६४२७४४	७७१२९३
	घरजग्गा बहाल कर	१५४२०	१८५०४	२२२०४	२६६४५
	विज्ञापन कर		०	०	०
१.२	गैरकर राजस्व		०	०	०
	जडिबुटी कवाडी र जिवजन्तु कर	१५३२१७	१८३८६१	२२०६३३	२६४७६०
	सेवा शुल्क दस्तुर	७२५२०७	८७०२४९	१०४४२९९	१२५३१५८
	ढुङगा, गिटि, बालुवा, माटो, दहत्तर बहत्तर बिक्रि	१०२८१९००	१२३३८२८०	१४८०५९३६	१७७६७१२३
	विकास शुल्क		०	०	०
	मालपोत कार्यालय सि.पा		०	०	०
	अन्य विविध आय		०	०	०
	जम्मा आन्तरिक आय	१३०५१५७५	१५६६१८९०	१८७९४२६८	२२५५३१२२
२.	वाह्य श्रोत				
	संघ : वित्तीय समानीकरण	११०७०००००	११३२०००००	११८८६००००	१२४८०३०००
	संघ : सशर्त	१९८४८८१६०	१९५३०००००	२०५०६५०००	२१५३१८२५०
	संघ : विशेष अनुदान	०	१२५०००००	१३१२५०००	१३७८१२५०
	संघ : समपूरक अनुदान	२११८९०००		०	०
	प्रदेश: समानीकरण	१००२९०००	९५६३०००	१००४११५०	१०५४३२०७.५
	सशर्त अनुदान	२११२३०००	३२८२९०००	३४४७०४५०	३६१९३९७२.५
	प्रदेश : विशेष अनुदान	०	६००००००	६३०००००	६६१५०००

क्र.सं.	आय शिर्षक	२०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०	०७९/८०
	प्रदेश : समपूरक अनुदान	२९९२२०००	२९९४६०००	३१४४३३००	३३०१५४६५
	संघ : राजस्व बाँडफाँड	६८३८५५६८	८७३३९०००	९१७०५९५०	९६२९१२४८
	प्रदेश : राजस्व बाँडफाँड		१०००००००	१०५०००००	११०२५०००
	आन्तरिक श्रोत नगद	१५००००००		०	०
	आन्तरिक श्रोत बैक मौज्दात	१८०७३११५६		०	०
	स्थानिय संचित कोष मौज्दात		१००००००००	१०५००००००	११०२५००००
	जम्मा वाह्य श्रोत	६५५५६७८८५	५९६६७७०००	६२६५१०८५०	६५७८३६३९३
	जम्मा वाह्य तथा आन्तरिक श्रोत	६६८६१९४६०	६१२३३८८९०	६४५३०५११८	६८०३८९५१४

परिच्छेद - आठ कार्यान्वयन तथा अनुगमन र मूल्याङ्कन

८.१ कार्ययोजनाको कार्यान्वयन

सहभागितात्मक पद्धति अपनाई तर्जुमा गरिएको यस राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयनको लागि पालिकाले राजस्व सुधारसंग सम्बन्धित नीति, रणनीति, उद्देश्य अनुरूप माथि कार्ययोजना खण्डमा उल्लेख गरिएका कार्यक्रम तथा क्रियाकलापहरूको लागि आवश्यक खर्चलाई विनियोजन बजेटमा समावेश गरी कार्यान्वयन गर्न आवश्यक छ । कार्ययोजनामा उल्लेख भएका कार्यक्रम तथा क्रियाकलापहरू सम्पादन हुन नसकेमा त्यसले प्रक्षेपण गरिए बमोजिम आय सङ्कलनमा प्रभाव पार्न सक्दछ । यसका अतिरिक्त राजस्व सुधार कार्ययोजनाका निश्चित कार्य गर्न अन्य सहयोगी निकाय तथा परियोजनाहरूबाट पनि सहयोग लिन सकिन्छ ।

पालिकालाई प्राप्त राजस्व अधिकारहरू मध्ये कतिपय अधिकारहरू विगतको तुलनामा निकै फरक भएकाले राजस्व व्यवस्थापनलाई त्यस अनुरूप सुधार गर्नुपर्ने देखिन्छ । तसर्थ राजस्व सुधार कार्य योजनामा उल्लेख भएका क्रियाकलापहरूलाई पनि प्राथमिकीकरण गरी कार्यान्वयन गर्नु आवश्यक छ ।

८.२ कार्ययोजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनको व्यवस्था अनुसार गठन भएको राजस्व परामर्श समितिलाई राजस्वका स्रोत, दायरा तथा दरको विश्लेषण गरी अन्तरिक आम्दानीका स्रोतहरू अनुमान गर्ने र स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समितिलाई आय अनुमान गर्ने कार्यमा यो राजस्व सुधार कार्ययोजनाले सहयोग गर्दछ । यो राजस्व सुधार कार्ययोजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको लागि निम्न चार तहको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन व्यवस्था सिफारिस गरिएको छ ।

(क) कार्यालय स्तरको अनुगमन

यो स्तरको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको लागि प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व शाखा / उप शाखा तथा अन्य सम्बन्धित शाखाका प्रतिनिधिहरूलाई जिम्मेवार बनाउनु पर्दछ । स्थानीय सरकारले कम्तिमा महिनामा एक पटक बैठक बसी योजनाको कार्यान्वयनको अवस्था तथा असुली अवस्थाको अनुगमन गरी लक्ष हासिल गर्ने तर्फ आवश्यक कार्यगत निर्णयहरू गरी कार्यान्वयनमा ल्याउन आवश्यक छ ।

(ख) राजस्व परामर्श समितिबाट अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

राजस्व परामर्श समितिले चौमासिक रूपमा राजस्व सुधार योजनाको कार्यान्वयनको अवस्था, आय सङ्कलनको अवस्थाको नियमिति अनुगमन गरी कार्यपालिकालाई आवश्यक परामर्श प्रदान गर्ने कार्य यस अन्तर्गत पर्दछ । त्यसैगरी आगामी आर्थिक वर्षको लागि आयको अनुमान गर्ने कार्य पूर्व भएका गरेका कार्यको मूल्याङ्कन गरी स्रोत, दर तथा दायरामा सुधारको लागि कृयाकलाप सिफारिस गर्ने र त्यसको आधारमा आयको अनुमान गर्नु उपयुक्त हुन्छ । यसका अतिरिक्त आर्थिक वर्षको समाप्ती पश्चात राजस्व सुधार योजनाको समीक्षा गरिनु आवश्यक छ ।

(ग) कार्यपालिकाबाट अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

कार्यपालिकाको बैठकले राजस्व परामर्श समितिबाट प्रस्तुत गरेका सुझावहरूलाई छलफलमा ल्याई आवश्यक निर्णय गर्ने कार्य यस अन्तर्गत पर्दछ । छलफलको क्रममा राजस्व सुधार कार्ययोजना तथा आय असुली अवस्थाको समीक्षा गरी आवश्यकताको आधारमा नीतिगत तथा कार्यगत निर्णय लिनु आवश्यक छ ।

(घ) वाह्य अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयनमा सहजीकरण गर्ने चाहने संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय, राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग, प्रदेश मन्त्रालय, दातृ निकायहरु आदिले अनुगमनको लागि सहयोग प्रदान गर्न सक्नेछन् । यस्तो अनुगमन प्रणालीको स्थापनाले स्थानीय सरकारको अनुगमन तथा प्रतिवेदन गर्ने क्षमतामा विकास हुनेछ । राजस्व प्रशासनसंग सम्बन्धित तथ्याङ्क बाहेक योजना कार्यान्वयन प्रकृयाको अनुगमन तथा करदाताहरुको भावना तथा बिचार सङ्कलन पनि अनुगमनको मुख्य विधि बनाउन सकिन्छ ।

अनुसूची

राजस्व सुधार कार्य योजना तयारीका लागि सूचना संकलन फाराम

पालिकाको नाम:

राजस्व शाखा प्रमुखको नाम:

नोट: सबै रकम रु हजारमा भरिदिनुहोला ।

१. पालिकालाई प्राप्त आन्तरिक राजस्व अधिकार र परिचालनको अवस्था:

आय शीर्षकहरू	सम्भावना (भएको/नभएको)	बैठकबाट दर निर्धारण (भएको/नभएको)	पालिकाबाट संकलन (भएको/नभएको)
क) कर राजस्व			
● सम्पत्तिमा आधारित कर –मालपोत वा भूमिकर			
● सम्पत्तिमा आधारित कर – सम्पत्तिकर			
● व्यवसाय कर			
● सवारी कर			
● घरजग्गा बहाल कर			
● विज्ञापन कर			
● मनोरञ्जन कर			
(ख) गैर कर राजस्व			
● सवारी पार्किङ्ग शुल्क			
● खानेपानी महशुल			
● विद्युत महसुल			
● वहाल विटौरी शुल्क			
● पर्यटन सेवा शुल्क			
● फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क			
● प्राकृतिक स्रोत: ढुङगा, गिट्टि, बालुवा, माटो, दहत्तर बहत्तर बिक्रि			
● ढल निकास सेवा शुल्क			
● सार्वजनिक शौचालय सेवा शुल्क			
● हाटवजार सेवा शुल्क			
● पशु वधशाला सेवा शुल्क			
● सार्वजनिक संरचना मर्मत सम्भार शुल्क			
● सडक बत्ती सेवा शुल्क			
● अतिथि गृह सेवा शुल्क			
● अचल सम्पत्ति मूल्यांकन शुल्क			
● दर्ता तथा नविकरण दस्तुर			
● नक्सापास दस्तुर			
● सिफारिस तथा बक्सौनी दस्तुर			

आय शीर्षकहरू	सम्भावना (भएको/नभएको)	बैठकबाट दर निर्धारण (भएको/नभएको)	पालिकाबाट संकलन (भएको/नभएको)
● नाता प्रमाणित दस्तुर			
● अन्य प्रमाणित दस्तुर			
● लिलाम विक्री			
● सार्वजनिक निजी साभुदारी			
● अन्य स्रोत परिचालन (नक्सा फाराम, फोटोकपी, प्रोफाईल, घरनम्वर आदि)			
● साँवा, ब्याज, लाभांस र वोनस			
● भाडा तथा वहाल			
● मेसिन तथा औजार भाडा			
● सभागृह भाडा			
● ताल, पोखरी तथा जग्गा भाडा			

१.१ पालिकाले माथि उल्लेखित बाहेक कुनै थप आन्तरिक राजस्व उठाएको भएमा सो को विवरण :

क.

ख.

ग.

२. पालिकाले आन्तरिक आय उठाउन सक्ने तर हाल सम्म नउठाएका आय शीर्षकहरू तथा सो को परिचालन गर्ने उपाय

सम्भाव्य भए पनि हालसम्म नउठाएका आय शीर्षकहरू	लागु नहुनुको कारण	परिचालन गर्ने उपाय

३. राजस्व परिचालन सम्बन्धी नीतिगत व्यवस्था:

नीति निर्धारणका क्षेत्रहरू	हालको अवस्था	नीतिगत सुधारको लागि गर्नु पर्ला ?
संगठनात्मक ब्यवस्था		
राजस्व शाखाको ब्यवस्था संगठन संरचनामा छु छैन ?		
राजस्व शाखामा कुन तहका कति दरबंदी छन् ?		

राजस्व शाखामा हालको पदपूर्तिको अवस्था कस्तो छ ?		
कर्मचारीको क्षमता विकासकोलागि के गरिएको छ ?		
राजस्व प्रशासन शाखाले गर्ने काम तोकिएको छ ?		
कर्मचारीहरूलाई जिम्मेवारी स्पष्ट र लिखित रूपमा दिइएको छ, छैन ?		
कर्मचारीहरूलाई आवश्यक पर्ने स्थान, फर्निचर, यातायात साधन, कम्प्युटर मसलन्द आदिको व्यवस्था कस्तो छ ?		
राजस्व संकलन गर्न सफ्टवेयरको प्रयोग छ ?		
कुन कुन शीर्षकको राजस्व संकलन वडा बाट हुन्छ ?		
सूचना प्रविधिको प्रयोगको अवस्था कस्तो छ ?, एसएमएस, इमेल, टेलिफोन आदि)		
राजस्व प्रशासन संचालन अवस्था		
करदाता अभिलेख आवश्यक पर्ने स्रोतहरू (सम्पत्ति, व्यवसाय, विज्ञापन वहाल आदि) को करदाताहरूको अभिलेख व्यवस्था कस्तो छ ?		
पालिकाको स्वामित्वमा रहेका स्थायी सम्पत्तिहरूको विवरण छ, छैन स्थायी सम्पत्तिहरूको परिचालन कस्तो छ ?		
कर निर्धारणको लागि सम्पत्ति वा आय वा खर्च वा कारोवारको मूल्यांकन कतिको सहि रूपमा भएको छ ? मूल्यांकन अनुसार कर निर्धारण भएको छैन ?		
राजश्व चुहावट हुन सक्ने सम्भावनाहरू के के छन् ? र तिनीहरू नियन्त्रणकोलागि कस्तो नीति लिइएको छ ?		
कानुनी व्यवस्थाको बर्खिलाप गरेमा दण्डको व्यवस्था कस्तो छ ?		
समयमा राजश्व तिर्नेलाई छुट र ढीलो बुझाएमा जरीवाना लाग्ने व्यवस्था सबै आयस्रोतहरूमा कसरी लागु गरिएको छ ?		
करदाताहरूलाई उनीहरूले तिर्नुपर्ने कर रकमबारे जानकारी गराउने व्यवस्था के छ र कतिको प्रभावकारी छ ?		
नगरपालिकाले निर्धारण गरेको कर तथा शुल्कमा चित्त नबुझेमा गुनासो र उजुरी गर्नेसक्ने व्यवस्था के कस्तो छ ?		
राजश्व शाखाको कार्य प्रकृया, चुहावट नियन्त्रणको प्रयास, लक्ष तथा असुलीको अवस्थाको अनुगमनको व्यवस्था के छ ?		
राजस्व बढाउन सार्वजनिक निजी साभेदारीमा के गरिएको छ, के गर्न सकिन्छ ?		
सूचना तथा समन्वय		
करदाताहरूलाई कर तथा शुल्क सम्बन्धी जानकारी दिन के कस्तो काम गरिएको छ ? (शिक्षा मूलक कार्यक्रम, प्रचार प्रसार, होर्डिङ बोर्ड, वेब साईट आदि)		
करको दर निर्धारण तथा समिक्षामा सरोकारवालाहरूको सहभागीता कस्तो छ ?		
राजस्व परामर्श समितिको प्रभावकारीता कस्तो छ ?		
राजश्व असुलीमा सरोकारवालाहरू कतिको सकारात्मक रूपमा सहभागी हुन्छन् ?		
राजस्व शाखालाई अन्य शाखा तथा निकायबाट प्राप्त सहयोग कस्तो छ ?		
आयका स्रोतहरूको अभिलेख व्यवस्था कस्तो छ ?		
गाउँपालिकाको आयको आय विवरण सार्वजनिक हुने गरेको छ, छैन ? छ भए कुन कुन समयमा ? कसरी हुन्छ ?		

क्र.सं.	आय शिर्षक	यथार्थ आय (आ.ब.)				२०७८/७९ अनुमान
		२०७४/७५	२०७५/७६	२०७६/७७	२०७७/७८	
	व्यवसाय कर					
	सवारी कर					
	घरजग्गा बहाल कर					
	विज्ञापन कर					
	मनोरञ्जन कर					
१.२	गैरकर राजस्व					
१.२.१	सेवा शुल्क					
	सवारी पार्किङ्ग शुल्क					
	खानेपानी महशुल					
	विद्युत महसुल					
	टेलिफोन महसुल					
	पर्यटन सेवा शुल्क					
	फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क					
	ढल निकास सेवा शुल्क					
	सार्वजनिक शौचालय सेवा शुल्क					
	हाटवजार सेवा शुल्क					
	पशुवधशाला सेवा शुल्क					
	सार्वजनिक संरचना मर्मत सम्भार शुल्क					
	सडक बत्ती सेवा शुल्क					
	अतिथी गृह सेवा शुल्क					
	अचल सम्पत्ति मूल्यांकन शुल्क					
१.२.२	दस्तुर					
	दर्ता तथा नविकरण दस्तुर					
	नक्सापास दस्तुर					
	सिफारिस तथा बक्सौनी दस्तुर					
	नाता प्रमाणित दस्तुर					
	अन्य प्रमाणित दस्तुर					
१.२.३	विक्री					
	प्राकृतिक स्रोत: ढुङगा, गिटि, बालुवा, माटो, दहत्तर बहत्तर विक्री					
	चालु सम्पत्ति लिलाम विक्री					

क्र.सं.	आय शिर्षक	यथार्थ आय (आ.ब.)				२०७८/७९ अनुमान
		२०७४/७५	२०७५/७६	२०७६/७७	२०७७/७८	
	स्थायी सम्पत्ति विक्री					
१.२.४	स्रोत परिचालन					
	सार्वजनिक निजी साभुदारी					
	अन्य स्रोत परिचालन (नक्सा फाराम, फोटोकपी, प्रोफाईल, घरनम्बर आदि)					
१.२.५	साँवा, ब्याज, लाभांस र वोनस					
१.२.६	अन्य आय					
	भाडा तथा वहाल					
	मेसिन तथा औजार भाडा					
	सभागृह भाडा					
	ताल, पोखरी तथा जग्गा भाडा					
	दण्ड जरिवाना					
	धरौटी फिर्ता					
	पेशकी फिर्ता					
२.	वाह्य स्रोत					
२.१	अनुदान					
२.१.१	नेपाल सरकारबाट अनुदान					
	शशर्त अनुदान					
	समानीकरण अनुदान					
	अन्य नगद अनुदान					
	समपुरक अनुदान					
	विशेष अनुदान					
	प्रदेश सरकारबाट अनुदान					
	शशर्त अनुदान					
	समानीकरण अनुदान					
	समपुरक अनुदान					
	विशेष अनुदान					
२.१.२	राजश्व वाँडफाँड					
	संघ					
	प्रदेश					

क्र.सं.	आय शिर्षक	यथार्थ आय (आ.ब.)				२०७८/७९ अनुमान
		२०७४/७५	२०७५/७६	२०७६/७७	२०७७/७८	
२.१.३	अन्य अनुदान					

५. सम्भाव्यताको लागि आधारभूत तथ्यांक (प्रोफाईल भएमा प्रोफाईल बाट नभएमा जानकारीहरु सँग छलफल गरी गर्ने)

१. घरको विवरण

क्र.सं.	घरको वर्गीकरण	घर संख्या	बहालमा भएको संख्या
१	कच्चीघर (कच्ची जोडाई भई कच्ची छाना भएको)		
२	कच्ची जोडाई भई ढलाई वा टिनको छाना भएको : एक तले		
३	कच्ची जोडाई भई ढलाई वा टिनको छाना भएको : दुई तले		
४	कच्ची जोडाई भई ढलाई वा टिनको छाना भएको : दुई तले भन्दा माथी		
५	पिलर सिस्टम नभएको पक्क घर : एक तले		
६	पिलर सिस्टम नभएको पक्क घर : दुई तले		
७	पिलर सिस्टम नभएको पक्क घर : तीन तले		
८	पिलर सिस्टम नभएको पक्क घर : तीन तले भन्दा माथी		
९	पिलर सिस्टम भएको पक्क घर : एक तले		
१०	पिलर सिस्टम भएको पक्क घर : दुई तले		
११	पिलर सिस्टम भएको पक्क घर : तीन तले		
१२	पिलर सिस्टम भएको पक्क घर : तीन तले भन्दा माथी		
१३	व्यापारीक तथा औद्योगिक प्रयोजनका लागि निर्मित घर (नोट: व्यापारीक कम्प्लेक्स, पार्टी प्यालेस, अस्पताल, कोल्ड स्टोर, नीजि विद्यालय तथा क्यापस आदी)		
जम्मा			

२. जग्गाको विवरण

क्र.सं.	जग्गाको किसिम	क्षेत्रफल (विघा, कठ्ठा)	जम्मा
१	व्यापारिक, व्यवसायिक(कालो पत्रे सडकले छोएको)		
	व्यापारिक, व्यवसायिक(ग्राभेल सडकले छोएको)		
	व्यापारिक, व्यवसायिक(कर्च सडकले छोएको)		
२	कृषि (नगदे बालि हुने सडकले छोएको)		
	कृषि (नगदे बालि हुने सडकले नछोएको)		
	कृषि (परम्परागत बालि हुने सडकले छोएको)		
	कृषि (परम्परागत बालि हुने सडकले नछोएको)		
३	माथि नपरेको (कमसल)		
जम्मा			

३. पालिकाको स्वामित्वमा रहेको जग्गा जमिन वा भौतिक निर्माण

क्र.सं.	स्थान वा भौतिक निर्माण विवरण	संख्या/क्षेत्रफल	परिचालनको अवस्था
१			
२			
३			

४. पालिकाको स्वामित्वमा रहेको सवारी साधनको विवरण

क्र.सं.	सवारी साधन	संख्या	कैफियत
१	बस,		
२	ट्रक,		
३	टिप्पर		
४	ट्याक्टर		
५	अन्य हेभी गाडी		
६			
७			
जम्मा			

५. पालिका । वडा क्षेत्रमा रहेका व्यापार व्यवसायको विवरण

क्र.सं.	व्यापार व्यवसायको विवरण	संख्या		कैफियत
		थोक	खुद्रा	
१	व्यापारिक वस्तु			
१.१	चुरोट, रक्स, ज्वेलरी			
१.२	निर्माण सामग्री, कम्प्युटर विद्युत् सामान, क्यामेरा, टेलिभिजन, रेडियो, कार्पेट, पेट्रोलियम पदार्थ			
१.३	खाद्य पदार्थ, कपडा पसल			
१.४	सवारी साधन			
२	विशेषज्ञ परामर्श तथा अन्य व्यावसायिक सेवा			
२.१	चिकित्सक, इन्जिनियर, कानुन व्यवसायी, लेखा परिक्षक, परामर्शदाता, बीमा एजेन्ट, सभैयर, अनुवादक, शेयर दलाल, सामान ढुवानीकर्ता तथा कम्पनी			
२.२	संस्थागत पेन्टर			
३	निर्माण व्यवसाय (प्रधान कार्यालय भएको)			
४	उत्पादनमूलक उद्योग			
५	उर्जामूलक उद्योग			
६	कृषि तथा वन जन्य उद्योग			
७	खनिज उद्योग			
८	पर्यटन उद्योग			
९	सेवा उद्योग			
१०	निर्माण उद्योग			
११	संचार सेवा			
११.१	निजी क्षेत्रको हुलाक, कुरियर, फोन, इमेल, इन्टरनेट			
११.२	छपाई तथा प्रकाशन			
१२	वित्तीय सेवा			
१२.१	वाणिज्य बैंक (नेपाल सरकारको पुर्ण स्वामित्व बाहेक)			
१२.२	वित्तीय कम्पनी (मुख्य कार्यालय भएको)			
१२.३	बीमा कम्पनी			
१२.४	वित्तीय कम्पनी (शाखा कार्यालय), मनि एक्सचेन्ज, शेयर कारोबार			
१२.५	सहकारी बैंक			
१३	स्वास्थ्य सेवा			
१३.१	गैरसरकारी अस्पताल, नर्सिङ्ग होम			
१३.२	क्लिनिक तथा ल्याव			
१४	शिक्षा सेवा			
१४.१	निजी क्षेत्रका स्कुल, क्याम्पस, विश्वविद्यालय			

१४.२	तालीम तथा अनुसंधान केन्द्र			
१५	मर्मत सम्भार सेवा			
१६	अन्य सेवा			
१६.१	विज्ञापन, व्यूटी पालैर, सैलुन, फोटो स्टुडियो, पेन्टर, बिक्रेता (मासु, फूल विरुवा, सिसा, प्लाईउड, भाँडाकुडाँ, खेलौना, गिफ्ट), पुल हाउस			
१६.२	बैदेशिक रोजगार			
१६.३	स्वदेशिक रोजगार			
१६.४	रियस स्टेट			
१६.५	पशु बधशाला			
१६.६	स्टिल काठ फर्निचर			
१६.७	केबुल नेटवर्किङ्ग			
१७	अन्य व्यवसाय			
१७.१	पार्क, पिकनिक स्पट			
१७.२	टुर अपरेटर			
१७.३	मथि उल्लेखति नभएको			
१७.४	मथि उल्लेखति नभएको			
१७.५	मथि उल्लेखति नभएको			

६ पालिका तथा वडाको स्वामित्वमा रहेको वा सार्वजनिक स्थानमा भएको पार्किङ्ग विवरण

क्र.सं.	पार्किङ्ग क्षेत्र, स्थान	सवारी साधन	सवारी पार्किङ्ग संख्या (दैनिक)			कैफियत
			अधिकतम	न्यूनतम	औसत	
		बस, ट्रक, ट्रेक्टर				
		मिनिबस				
		कार र टेम्पो				
		अन्य				

७. पालिका तथा वडाले उपलब्ध गराउने विभिन्न सेवा विवरण

क्र.सं.	सेवाहरु	उपलब्ध गराईएको स्थान वा क्षेत्र	हालको अवस्था (आय)
१	खानेपानी		
२	फोहरमैला व्यवस्थापन		
३	सडक बत्ती		
४	ढल निकास		
५	सार्वजनिक शौचालय		
६	हाट बजार		
७	पोखरी		
८	पशु बधशाला		
९	अन्य (जात्रा मेला)		
१०	अन्य		
जम्मा			

८. पालिका भित्र रहेका पार्क तथा सम्भावित पर्यटकीय स्थलहरुको विवरण

- १.
- २.
- ३.

कार्यशालाको कार्यक्रम तालिका तथा उपस्थिती विवरण

आज मिति २०७८/०५/०६ गते अमानिय तहको राजस्व व्युत्पन्न व्यक्तित्व प्रमुख कार्यक्रम तथा जनबलहरूको विचयमा आब
 कार्यक्रमको प्रदेम बुझासुल केन्द्र र जुगल शहपालिकु त
 नेपाल प्रा. लि काठमाडौं को विचमा इलफल भएको
 छिपारिदिनुमा छिपारिदिनुमा व्यय व्ययपन्न भएको।

छिपारिदिनुमा:

नाम	पद	
१. होमनारायण श्रेष्ठ	जुगल गा.पा. अध्यक्ष	६
२. लाल ब. वि. ड.	उ. प्र. म.	
३. राम ब. श्रेष्ठ	पो. म.	
४. राम ब. श्रेष्ठ	डा. पी. सुब्बा	
५. देवी कुमारी	- " -	
६. विनायक श्रेष्ठ	- " -	
७. सुनमपा	- " -	
८. चन्द्रबहाल श्रेष्ठ	जुगल-२ वडा अध्यक्ष	
९. सीता थापा	रेकार्डर नेपाल	
१०. आ. प्र. श. थापा	"	
११. प्र. वि. वि. वि. वि.	"	
१२. प्र. वि. वि. वि. वि.	"	
१३. वि. वि. वि. वि.	"	
१४. वि. वि. वि. वि.	प्रदेम बुझासुल केन्द्र (निर्देश)	
१५. वि. वि. वि. वि.	" " " " (निर्देश)	

- 22 सुबिल पुरी आन्तरिक लेखा परिक्षक (आ.स.)
- 23 यन्तीष नेपाल बचि प्राविधिक (आ.स.)
- 24 अमरसिंह थापा इन्जिनियर नेपाल 84
- 25 मीना थापा इन्जिनियर नेपाल 24
- 26 प्रतिभा बरपायवी वडा सचिव x
- 27 अरिग कार्की को.व
- 28 कृष्ण मोञ्जरी MJS Operator
- 29 प्रेम कुमार श्रेष्ठ (अध्यक्ष आन्तरिक लेखा परिक्षक)
- 30 सुबेन्द्रजंग थापा (प्रशासन शाखा)
- 31 मोहन प्रसाद पाण्डे (लेखापाल) - होटल
- 32 शुर्व बहादुर कार्की आन्तरिक लेखा परिक्षक

कार्यक्रमकम भलकहरु

